

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

**ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА РОЗРОБКА
ШЛЯХІВ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав: студент 4 курсу, 472 групи
денної форми навчання,
спеціальності 072 “Фінанси, банківська
справа та страхування”

Гочу Іван Костянтинович _____
(підпис)

Керівник: доцент кафедри фінансів і кредиту
Грешко Роман Ігорович _____

(підпис)

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 15 від 30 травня 2023 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

Анотація

Гочу І.К. Оцінка прибутковості комерційних банків та розробка шляхів її забезпечення. Рукопис.

У бакалаврській роботі проведено дослідження теоретичних основ оцінки прибутковості комерційних банків. Подана сутність та значення прибутку комерційного банку, а також визначені ключові фактори, що впливають на формування прибутку банку. Проаналізовано прибутковість банківської системи України за 2020-2022 роки. Крім того, здійснений аналіз основних фінансових показників діяльності та прибутковості АТ «Ощадбанк». Поданий зарубіжний досвід забезпечення прибутковості комерційних банків. Визначені шляхи підвищення прибутковості комерційних банків.

Ключові слова: банк, банківська система, доходи, витрати, прибуток, рентабельність.

SUMMARY

Gochu I. Assessment of profitability of commercial banks and development of ways to ensure it. Manuscript.

In the bachelor's work, a study of the theoretical foundations of profitability assessment of commercial banks was conducted. The essence and meaning of the profit of a commercial bank is presented, as well as the key factors affecting the formation of the bank's profit are defined. The profitability of the banking system of Ukraine for 2020-2022 was analyzed. In addition, an analysis of the main financial indicators of activity and profitability of JSC «Oschadbank» was carried out. The foreign experience of ensuring the profitability of commercial banks is presented. Ways to increase the profitability of commercial banks have been identified.

Keywords: bank, banking system, income, expenses, profit, profitability.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ І.К. Гочу
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	6
1.1 Сутність та значення прибутку комерційного банку.....	6
1.2 Ключові фактори, що впливають на формування прибутку комерційного банку.....	14
1.3 Методичні аспекти оцінки прибутковості комерційного банку.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА 2020-2022 РОКИ.....	26
2.1 Аналіз прибутковості банківської системи України за 2020-2022 роки.....	26
2.2 Аналіз основних фінансових показників діяльності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки	32
2.3 Оцінка прибутковості та джерел доходів АТ «Ощадбанк» за 2020- 2022 роки.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	45
3.1 Зарубіжний досвід забезпечення прибутковості комерційних банків.....	45
3.2 Пропозиції щодо удосконалення кредитного портфеля комерційного банку з метою підвищення прибутковості.....	52
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Важливою стратегічною задачею соціально-економічного розвитку нашої держави є створення конкурентоспроможної банківської системи, що визначає фінансовий фундамент національної економіки. Розвиток фінансового ринку вимагає перегляду принципів діяльності комерційних банків, основою яких стає створення конкурентних переваг.

З метою підвищення конкурентоспроможності комерційних банків необхідна система управління, що включає організацію та проведення заходів по посиленню конкурентних переваг.

Незважаючи на велику кількість досліджень, проведених вченими та практиками в області оцінки ефективності банківської діяльності, більшість питань цієї сфери залишаються дискусійними. Відсутність уніфікованих стандартів, загальноприйнятої та узгодженої методики оцінки ефективності діяльності банку доводить важливість цієї проблематики.

Для підтвердження актуальності теми необхідно відзначити таке. Складність формування ринкових відносин, високі темпи концентрації та централізації капіталу, зміна системи управління приводять до зміни ефективності діяльності банків, потребують нових підходів і методів оцінки та управління.

Актуальність і дискусійність наукових і методичних основ оцінки ефективності діяльності банку, необхідність її вдосконалення в умовах міжбанківської конкуренції визначили тему дослідження, його ціль, завдання, об'єкт і предмет.

Основи управління прибутком банків широко представлені в іноземній та вітчизняній економічній літературі в працях І.М. Парасій-Вергуненка, І. Ансоффа, О.І. Лаврушина, П. Роуза, А.Г. Грязнова, Л.П. Кролевецької, І.А. Бланка, І. Шумпетера, Л.М. Красавіна, М. Ерхардта, В.М. Кочеткова, А.М.

Герасимовича та багатьох інших.

Мета дослідження – обґрунтувати науково-методичні основи оцінки прибутковості банку в умовах міжбанківської конкуренції.

Сформульована в дипломній роботі мета вимагає послідовного вирішення наступних завдань дослідження:

- дослідити сутність та призначення прибутку комерційного банку;
- охарактеризувати основні фактори, що впливають на формування прибутку комерційного банку;
- дослідити методичні аспекти оцінки прибутку комерційного банку;
- визначити основні напрями діяльності АТ «Ощадбанк»;
- проаналізувати показники, за якими оцінюється фінансовий стан банку;
- оцінити прибутковість та джерела формування доходів АТ «Ощадбанк»;
- ознайомитися із зарубіжним досвідом забезпечення прибутковості комерційних банків;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кредитного портфеля комерційного банку з метою підвищення прибутковості.

Об'єктом дослідження є процес формування прибутку комерційних банків та його оцінка в умовах ринкових відносин.

Предметом дослідження в дипломній роботі є теоретичні та прикладні аспекти оцінки прибутку банківської установи.

У роботі використовуються підходи структурного, факторного та порівняльного аналізу з побудовою аналітичних показників ефективності банківської діяльності на основі сучасних наукових методів. У роботі використовувалися економіко-математичні методи обробки інформації, а також графічні та статистичні методи.

Інформаційну базу роботи склали: нормативно-правові акти з питань регулювання та функціонування банків і банківської системи, офіційні дані Національного банку України; аналітичні матеріали періодичних видань; довідкові матеріали та електронні бази даних; підручники; монографії;

консолідована фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за три роки та НБУ.

Бакалаврська робота складається з трьох розділів, вступу, висновку та списку використаної літератури.

У розділі 1 викладено теоретичні основи оцінки прибутковості комерційних банків. Розкрито сутність і значення прибутку комерційного банку, а також визначено ключові фактори, що впливають на формування прибутку банку.

У розділі 2 аналізується прибутковість банківської системи України за 2020-2022 роки. Крім того, проведено аналіз основних фінансових показників діяльності та прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки.

У розділі 3 представлено зарубіжний досвід забезпечення прибутковості комерційних банків, а також визначено шляхи підвищення прибутковості комерційних банків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

1.1 Сутність та значення прибутку комерційного банку

Аналіз ефективності діяльності комерційних банків слід розпочати з вирішення питання про визначення сутності банків як суб'єктів господарювання сучасної економіки, що дозволить говорити про критерії оцінки їх діяльності. Завдяки характерним ознакам широкого спектру банківських операцій та значущості функцій комерційних банків можна детально розкрити сутність банківської діяльності, а це, у свою чергу, дасть можливість сформулювати комплексну оцінку діяльності банку, необхідну для прийняття планових рішень керівництвом банку з метою підвищення прибутковості та привабливості комерційного банку.

Показником розвитку сучасної економіки є конкурентоспроможна фінансово-кредитна система. Основу цієї системи складають фінансові установи, через які здійснюється перерозподіл фінансових потоків. Одним з таких інститутів є комерційний банк. Конкурентоспроможна банківська система, з одного боку, становить фінансову базу економіки, з іншого боку, демонструє ефективність управління в усіх галузях економіки. Відсутність такої системи істотно гальмує розвиток економіки і призводить до серйозних криз аж до краху для будь-якої країни [8, 110].

На банківську систему держави покладаються важливі економічні та соціальні функції. Банківську систему можна розглядати як сукупність фінансових посередників, що діють у рамках єдиного грошового механізму. Це впорядкована, єдина, цілісна, взаємопов'язана і взаємоузгоджена сукупність

кредитних установ, які здійснюють ряд фінансових операцій, в результаті чого весь попит суспільства на банківські послуги задовольняється в повному обсязі і з максимально можливою ефективністю.

Банківська система України є одним із основних елементів фінансової системи країни. Її дія законодавчо закріплена. Структура є дворівневою, розмежовуючи функції Національного банку та комерційних банків.

Прообразом сучасної дворівневої банківської системи України була банківська система Англії другої половини XVII століття [19, 135].

До основних банківських операцій належать:

1. Обслуговування депозитів клієнтів. Комерційні банки залучають кошти клієнтів незалежно від організаційно-правової форми діяльності, виходячи з доцільності та ефективності цих договорів. Умови здійснення операцій із залучення коштів у банку різняться залежно від частки участі на фінансовому ринку, стадії економічного циклу, на якому знаходиться економічна система, рівня міжбанківської конкуренції та багатьох інших параметрів.

2. Розміщення залучених коштів клієнтів. При розміщенні залучених ресурсів банки дотримуються таких основних принципів кредитування: повернення, платності, терміновості, безпеки. Правильне та повне дотримання цих принципів дає змогу банку формувати якісний клієнтоорієнтований прибутковий портфель.

3. Ведення банківських рахунків клієнтів. Банки є основними власниками коштів клієнтів. Умови і правила створення рахунків встановлюються ЦБ на підставі нормативно-правових актів. В окремих випадках банк може вводити власні вимоги до цих операцій, що не суперечать чинному законодавству.

4. Проведення розрахунків за дорученнями клієнтів. Безготівкові розрахунки в народному господарстві здійснюються за допомогою банків, які здійснюють розрахунки за дорученням клієнтів, а також розрахунки на міжбанківському ринку, виконуючи доручення банків-кореспондентів.

5. Надання послуг з інкасації. До цієї групи банківських операцій належать операції з інкасації готівки та цінностей, інкасації векселів, інкасації

платіжних документів. Інкасо укладаються за дорученням клієнтів, фізичних та юридичних осіб.

6. Операції з іноземною валютою. Ці операції комерційні банки здійснюють для своїх клієнтів відповідно до законодавства про валютне регулювання і валютний контроль, яке визначає коло валютних цінностей, валютних операцій та учасників операцій.

7. Залучення та розміщення дорогоцінних металів. Ці операції нещодавно увійшли в практику вітчизняних банків. Вони поки що не знайшли широкого застосування через низьку ліквідність активів у вигляді металевих злитків і монет і низький рівень доходів більшості населення.

8. Видача банківських гарантій. Банк зобов'язується виступати гарантом виконання клієнтом своїх грошових зобов'язань.

У разі дефолту банк самостійно покриває заборгованість клієнта відповідно до встановлених умов [17, 40].

Головною метою комерційного банку є отримання максимального прибутку з метою забезпечення сталості довгострокового функціонування та міцності свого становища на ринку. Але питання про сутність категорії прибутку та його економічне значення є багатоаспектним з точки зору визначення науковцями відповідних галузей науки.

Величина прибутку залежить в основному від величини отриманого доходу і величини понесених витрат. Отриманий банком прибуток або збиток концентровано відображає результати всіх його активних і пасивних операцій. Тому вивчення прибутку, його складових і факторів, що впливають на його динаміку, посідає одне з центральних місць в аналізі діяльності комерційного банку.

Таким чином, забезпечення зростання добробуту банку може бути реалізовано лише за рахунок отримання прибутку від комерційної діяльності.

Між цими двома поняттями існує прямий зв'язок – чим більший розмір отриманого прибутку, тим вищим (за інших рівних умов) буде темп зростання добробуту акціонерів. При більш високому ступені узагальнення – чим вищий

прибуток банку, тим більш можливий його внесок у вирішення соціальних та інших суспільних потреб [28, 61].

Тому, водночас, прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку фінансової діяльності та є найважливішим показником фінансових результатів діяльності комерційних структур, їх фінансового становища.

У результаті опрацювання теоретичного матеріалу для визначення сутності прибутку, як економічної категорії, так і з позицій банківської справи, визначення прибутку можна сформулювати таким чином: прибуток – це виражений у грошовій формі дохід власника від вкладеного капіталу, виплати грошових коштів за працю, за ризик ведення бізнесу, який є різницею між загальним доходом і загальними витратами в процесі здійснення цієї діяльності.

Прибуток розглядається в таких аспектах:

1) прибуток – форма доходу банку, який вкладає свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху. Категорія прибутку нерозривно пов'язана з категорією капіталу – особливого фактора виробництва;

2) прибуток – це вартісний показник, виражений у грошовій формі. Ця форма оцінки прибутку пов'язана з практикою узагальненого обліку витрат усіх пов'язаних з нею основних показників – вкладеного капіталу, отриманих доходів, понесених витрат тощо [32, 295].

Таким чином, враховуючи наведені характеристики, можна зробити висновок, що прибуток визначає фінансову стійкість і служить джерелом зростання власного капіталу банку. Суспільне значення банківського прибутку дуже велике, набагато ширше прибутків інших учасників відтворювального процесу, оскільки в ньому зацікавлені великі верстви населення, підприємства і держави. Так, наприклад, зацікавленість у зростанні прибутку демонструють:

– акціонери банку, оскільки це пов'язано з прибутком на вкладений ними капітал;

– клієнти, які розмістили кошти в комерційних банках. Зростання прибутку сприяє надійності та стабільності банку, тим самим підвищуючи

гарантію збереження коштів клієнтів;

– групи населення, підприємства та організації, джерелом доходів та утримання яких є платежі з бюджету, також зацікавлені у збільшенні прибутку банків, оскільки значна його частина надходить до бюджету [34, 77].

Навіть ті економічні групи, які безпосередньо не користуються послугами комерційних банків, отримують непрямую вигоду від банківських прибутків, оскільки надійна банківська система є однією з умов стабілізації грошового обігу в країні.

Економічний зміст прибутку банку розкривається через його взаємозв'язок з прибутком клієнтів банку. Прагнення банку максимізувати прибутковість операцій має розумно поєднуватися з ліквідністю та рівнем ризику в банківській діяльності. Це пояснюється, насамперед, тим, що джерелом прибутку банку є позиковий капітал (капітал клієнта), тому «прибуток собі і за будь-яку ціну» може привести банк до ризику неповернення своїх коштів. вкладених у ході активних операцій, втрати ліквідності і, як наслідок – зменшення або неотримання прибутку клієнтами – кредиторами банку.

Розглядаючи прибуток як економічну категорію, необхідно виокремити функції, які він виконує. У сучасній економічній науці немає єдиної думки щодо функцій прибутку. Як правило, є дві основні функції:

1) мірилом ефективності суспільного виробництва є те, що саме прибуток і рентабельність є основними показниками успішної діяльності банку і визначають прийняття таких рішень, як завоювання нового ринку збуту, підвищення фінансової стійкості тощо;

2) стимулююча функція прибутку зумовлена тим, що прибуток дозволяє не тільки отримувати особистий дохід акціонерів банку, пов'язаний з виплатою дивідендів, але й створює можливості для збільшення капіталу, а відповідно, збільшення активних операцій, зростання сегмента ринку, на якому працює банк, можливість виходу на новітні ринки [37, 219].

Прибуток є найважливішим джерелом задоволення соціальних потреб

суспільства. Соціальна роль прибутку проявляється, насамперед, у тому, що кошти, які перераховуються до бюджетів різних рівнів у процесі його оподаткування, служать джерелом реалізації різноманітних загальнодержавних і місцевих соціальних програм, які забезпечують «виживання» окремих соціально незахищених членів суспільства. Крім того, ця роль проявляється в задоволенні частини соціальних потреб свого персоналу за рахунок прибутку банку.

Зазначені властивості та функції визначають центральне місце та багатогранну роль прибутку в розвитку ринкової економіки (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Характеристика ролі прибутку банку в умовах ринкової економіки [21, 5]

Прибуток банку є основною метою його підприємницької діяльності.

Основним мотивом будь-якого виду бізнесу, його основною кінцевою

метою є зростання добробуту засновників банку. Це зростання характеризується величиною поточного доходу на вкладений капітал, джерелом якого є отриманий прибуток.

Якщо для засновників банку отримання високого прибутку є очевидним мотивом підприємницької діяльності, то може виникнути питання, чи є отримання великого прибутку спонукальним мотивом діяльності найманих керівників банку та його персоналу.

Для керівників, які не є засновниками банку, основним мірилом успіху є прибуток. Підвищення рівня прибутку підвищує «ринкову ціну» цих менеджерів, що впливає на рівень їх заробітної плати. І навпаки – систематичне зниження рівня прибутку призводить до протилежних результатів в їх особистій кар'єрі, рівні одержуваного доходу і можливостях подальшого працевлаштування.

Для інших працівників банку рівень прибутку банку є досить високим стимулом до діяльності, особливо якщо в банку діє програма участі працівників у прибутку. Прибутковість банку не тільки гарантує їм працевлаштування, а й певною мірою забезпечує додаткову матеріальну винагороду за їх працю та задоволення суспільних потреб [9, 145].

Розмір прибутку банку цікавить позичальників опосередковано: від достатності капіталу залежить кредитна діяльність банку, а прибуток, у свою чергу, є основним внутрішнім джерелом його поповнення.

Обсяг прибутку банківської системи в цілому забезпечує її надійність, забезпечує збереження вкладів і доступність джерел кредитування, від яких залежать споживачі банківських послуг.

Слід зазначити, що прибуток банку створює основу економічного розвитку держави в цілому. Механізм перерозподілу прибутку банків через податкову систему дає змогу наповнювати дохідну частину державних бюджетів усіх рівнів (загального та місцевого), що дає змогу державі успішно виконувати свої функції та реалізовувати намічені програми економічного розвитку. Крім того, реалізація відомого принципу «багатство держави

характеризується рівнем заможності її населення» також пов'язана зі зростанням прибутку банку, що забезпечує збільшення доходів його засновників, менеджерів і персоналу [6, 130].

Водночас прибуток банку є критерієм ефективності фінансової діяльності. Індивідуальний рівень прибутку банку порівняно з галузевим характеризує ступінь уміння (підготовленості, досвіду, ініціативи) менеджерів успішно здійснювати фінансову діяльність в умовах ринкової економіки.

Середньогалузевий рівень прибутку банків характеризує ринкові та інші зовнішні чинники, що визначають ефективність діяльності та є основними регуляторами надходження капіталу в галузь з більш ефективним його використанням. При цьому капітал переміщується, як правило, на сегменти ринку, що характеризуються значним обсягом незадоволеного попиту, що сприяє більш повному задоволенню суспільних і особистих потреб.

Прибуток є основним внутрішнім джерелом формування капіталу банку, що забезпечує його розвиток. У системі джерел формування капіталу головну роль відіграє прибуток. Чим вищий рівень формування прибутку банку в процесі його діяльності, тим менша його потреба в залученні фінансових ресурсів із зовнішніх джерел, а за інших рівних умов – тим вищий рівень самофінансування його розвитку, забезпечення реалізації стратегічних цілей цього розвитку, підвищення конкурентних позицій банку на ринку. При цьому, на відміну від інших внутрішніх джерел формування капіталу банку, прибуток є постійно відтворюваним джерелом. Її відтворення в умовах успішного ведення господарства здійснюється на розширеній основі.

Важливо підкреслити, що основним джерелом зростання ринкової вартості банку є прибуток. Здатність вартості капіталу до самозростання забезпечується капіталізацією частини отриманого банком прибутку, тобто спрямуванням його на збільшення активів. Чим вищий розмір і рівень капіталізації отриманого банком прибутку, тим більше зростає вартість його активів, а відповідно і ринкова вартість банку в цілому, яка визначається під час його продажу, злиття, приєднання та в інших випадках [6, 132].

Соціальна значущість прибутку проявляється насамперед у тому, що кошти, які перераховуються до бюджетів різних рівнів у процесі їх оподаткування, виступають джерелом реалізації різноманітних загальнодержавних і місцевих соціальних програм, які забезпечують «виживання» певних соціально незахищених верств населення. Крім того, ця цінність проявляється в задоволенні частини соціальних потреб персоналу за рахунок отриманого банком прибутку. Нарешті, певна соціальна роль прибутку виявляється в тому, що він виступає джерелом зовнішньої благодійної діяльності банку, спрямованої на фінансування окремих некомерційних організацій, соціальних установ, надання матеріальної допомоги окремим категоріям громадян.

Підсумовуючи, зазначимо, що в умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення прибуткової діяльності є необхідними чинниками існування будь-якого суб'єкта господарювання. Прибуток характеризує стабільність кредитної організації. Необхідно створити адекватні резервні фонди, заохотити персонал і керівництво до розширення та вдосконалення діяльності, скорочення витрат і підвищення якості послуг, що надаються, і, в кінцевому підсумку, для успіху наступних випусків і відповідного збільшення капіталу, що дозволяє розширення обсягів і підвищення якості наданих послуг.

1.2 Ключові фактори, що впливають на формування прибутку комерційного банку

Важливим елементом оцінки прибутковості комерційного банку є виділення факторів, які впливають на прибуток банку. У структурі прибутку банку можна виділити наступні складові:

- 1) чистий процентний дохід;
- 2) чистий комісійний дохід;

- 3) чистий прибуток від операцій з цінними паперами;
- 4) чистий дохід від операцій з іноземною валютою [22, 83].

Будь-яка зі складових прибутку має свої передумови виникнення. Проте економічна теорія виділяє два фундаментальних джерела прибутку: рівень конкуренції та сприятливі ринкові умови.

Почнемо аналіз факторів прибутку з конкурентного середовища на ринку.

Сучасні процеси банківської конкуренції зумовлені змінами, що відбуваються на національному та світовому фінансових ринках, і мають низку особливостей, що відрізняють її від конкуренції в інших секторах економіки.

Основними чинниками загострення конкуренції є глобалізація світового фінансового ринку, лібералізація державного регулювання, руйнування меж між сферами діяльності різних видів фінансових інститутів та розвиток нових фінансових та електронних технологій, обмеження доступу до кредитних ресурсів, індивідуалізація банківських продуктів, які не сприймаються споживачами як товари-субститути, тощо. Усе це призводить до вибору банками стратегій, орієнтованих на зайняття лідируючих позицій у конкурентному середовищі, а також збереження та підвищення їх конкурентоспроможності. Значних змін і розвитку зазнала теорія конкуренції, на якій базується сучасна теорія банківської конкуренції [22, 85].

До середини ХХ століття сформувалися загальнотеоретичні уявлення про сутність конкуренції та її основні рушійні сили в розвитку підприємництва, а також виділено чотири основні класичні моделі: досконала, монополістична, олігополістична конкуренція та чиста монополія.

Банківська конкуренція – це процес суперництва між банками та іншими фінансово-кредитними установами, під час якого вони прагнуть закріпити за собою лідируючі позиції на ринку банківських послуг, і, відповідно, збільшити прибуток. Іншими словами, це динамічний процес конкуренції між банками та іншими небанківськими фінансовими установами, спрямований на досягнення поставлених цілей шляхом розробки та впровадження продуктів з характеристиками, що забезпечують задоволення економічних потреб клієнта.

Загальновідомо, що банки та банківська система займають особливе місце в економіці, значною мірою через їх вразливість до нестабільності порівняно з іншими сферами економіки. Розвиток фінансово-кредитних інститутів зумовив посилення банківської конкуренції на сучасному етапі. Отже, середовище банківської конкуренції є досить широким поняттям, але у центрі уваги має бути банківська конкуренція як конкуренція між банківськими установами на ринку банківських послуг [31, 250].

Виділяють наступні тенденції розвитку банківської конкуренції. Ліберальнішими стають державне регулювання конкуренції в банках, антимонопольне законодавство, зняті обмеження на окремі фінансові операції.

При цьому зникають бар'єри для проникнення іноземних банків на вітчизняні фінансові ринки. Виходячи на нові ринки, іноземні банки впроваджують міжнародні банківські стандарти та новітні методи управління, що сприяє підвищенню рівня конкуренції в банківській системі.

Банківська конкуренція, як і більшість сучасних економічних процесів, знаходиться під впливом тенденцій глобалізації. Банки промислово розвинутих країн світу зосередили свою увагу на нових ринках збуту – країнах, що розвиваються, у формі участі в капіталі іноземних банків, прямих і портфельних інвестицій, відкриття філій, надання кредитів тощо.

Загострення конкуренції та зростання чутливості споживачів банківських продуктів до ціни призводить до зменшення різниці між депозитними та кредитними процентними ставками, зростання вартості кадрів та витрат у банках. Усе це призводить до обмеженого використання методів цінової конкуренції та орієнтації стратегічного управління на нецінову конкуренцію.

Споживачі (як фізичні, так і юридичні) висувають підвищені вимоги до якості банківських послуг та задоволеності клієнтів. Крім того, ефективність цінової конкуренції обмежується такими факторами, як: значні фінансові переваги великих банків у ціновій боротьбі; правові обмеження; миттєва реакція конкурентів на будь-які зміни цін на банківські послуги. Однак деякі вітчизняні банки замість задоволення потреб клієнтів і вдосконалення системи

обслуговування впроваджують нові види комісійних платежів.

Другим основоположним фактором виникнення прибутку на конкурентних ринках є сприятлива ринкова кон'юнктура. Враховуючи викладені положення, виділяємо сприятливі та несприятливі зміни ринкової кон'юнктури для чотирьох складових прибутку банку: чистого процентного доходу, створення резервів, чистого доходу від операцій з цінними паперами та чистого доходу від операцій з іноземною валютою [31, 252].

Почнемо зі сприятливих змін зовнішнього середовища з опису показників, що характеризують попит і пропозицію на ринку банківських кредитів. У світовій практиці прийнято використовувати показники, які з певною похибкою описують динаміку попиту та пропозиції на ринку позикових ресурсів – індекси умов банківського кредитування.

Звернемося до розгляду детермінант формування резервів на можливі втрати за кредитами. Відповідно до вітчизняного законодавства обсяг резервів визначається двома факторами: якістю обслуговування боргу та фінансовим станом позичальника. У дослідженні виділено такі макроекономічні чинники в динаміці частки простроченої кредитної заборгованості: темпи зростання грошових доходів населення та показники ліквідності нефінансових організацій. Перший показник відображає проблемні кредити в роздрібному сегменті кредитного портфеля, інші показники є показниками погіршення якості корпоративного кредитного портфеля. Отже, третя складова – це припущення, що за цими показниками можна прогнозувати якість загального кредитного портфеля вітчизняної банківської системи.

Наступною складовою прибутку кредитної організації є чистий дохід від операцій з цінними паперами. При цьому банки мають у своєму фондовому портфелі як пайові, так і боргові фінансові інструменти. Найбільшу роль відіграють боргові цінні папери.

Наступним фактором, що впливає на прибутковість банківської установи, є придбання цінних паперів і, зокрема, облігацій на внутрішньому фондовому ринку та чистий дохід банку від операцій з цінними паперами [30, 170].

Відповідно факторами, що визначають дохідність державних облігацій, є очікуваний рівень інфляції та обсяг емісії державних цінних паперів. Вплив першого показника на прибутковість боргового фінансового інструменту є прямим, тоді як другий показник, може опосередковано свідчити про збільшення пропозиції на цьому сегменті фондового ринку.

Аналізуючи вищесказане, можна виділити наступні фактори впливу на прибуток банку, наведені на рис. 1.2.

Рис. 1.2 Фактори, що впливають на прибуток банку [31, 253]

На розмір прибутку банку впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори.

До зовнішніх належать фактори, виникнення та вплив яких на формування прибутку банку не залежать від його діяльності. До цих факторів належать: рівень імпорту та експорту, стан міжнародних фондових і валютних ринків, стан економіки країни, рівень промислового розвитку, кризові явища в країні, зміни розміру обов'язкових резервів, зміни обмінного курсу, податкове законодавство, зміни в дохідність державних цінних паперів, зміни облікової ставки, конкуренція на ринку банківських послуг [35, 109].

Що стосується стану економіки, то можливість кредитування як підприємства, так і населення в цілому характеризує здоровий стан економіки.

Уповільнення промислового зростання може призвести до збільшення заборгованості по заробітній платі, зниження доходів населення та зростання

безробіття.

Іншим зовнішнім фактором є зміна курсу валют. Банки отримують прибуток від коливань обмінних курсів на валютних ринках. Валютний арбітраж є одним із способів отримання прибутку банками.

Облікова ставка має вплив на процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами, що впливає на грошовий результат банків.

Залежно від ринкової ситуації центральний банк змінює норму обов'язкового резервування. При обмежувальній грошово-кредитній політиці центральний банк підвищує норму обов'язкових резервів, що призводить до зниження кредитоспроможності комерційних банків і скорочення грошової маси в обігу, що, у свою чергу, призводить до зменшення доходів банків.

Ставки та методи оподаткування клієнтів впливають на асортимент банківських послуг, тобто система оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб опосередковано впливає на вибір напрямків діяльності банку. Також на фінансові результати безпосередньо впливає система оподаткування самого банку як суб'єкта господарювання.

Дохідність державних цінних паперів безпосередньо впливає на прибутковість банків, і навіть при збільшенні прибутковості державних цінних паперів банк, який їх придбав, також отримує великий прибуток за цими паперами.

Внаслідок кризи виникають збитки банківської системи через витік коштів населення з банківських рахунків, зростання кредитної заборгованості, зниження ліквідності банків, а тому зменшується прибуток комерційних банків.

Відповідно до наявності конкуренції банк враховує переваги та недоліки конкурентів і організовує свою діяльність на основі даних. Також цей фактор впливає на прибутковість банку за рахунок якості продуктів, асортименту та їх ціни.

Крім зовнішніх факторів впливу на прибуток банку, необхідно враховувати внутрішні чинники, тобто ті, які впливають на формування прибутку через діяльність банку та управлінські рішення, що приймаються його

вищим керівництвом.

До внутрішніх факторів належать: кваліфікація персоналу, умови праці, банківські технології, ризикованість діяльності, ефективне використання банківських ресурсів, соціальні фактори [35, 111].

Значну роль у розвитку банківської діяльності відіграє кваліфікація персоналу. Часто причиною уповільнення розвитку банківського бізнесу є відсутність висококваліфікованих спеціалістів у банківській сфері та погане корпоративне управління.

Умови праці є певним стимулом, що змушує працювати з певною віддачею. Цей фактор впливає на ефективність праці і, як наслідок, у свою чергу, на діяльність всього банку.

Технологія також є фактором, що впливає на прибутки банків. Банківські технології можуть мати значний вплив на здатність банку пропонувати нові продукти та послуги, виходити на нові ринки та сегментувати ринок, що вплине на конкурентоспроможність банку та, як наслідок, на фінансові результати.

Що стосується ризикованості, то в основному діє «золоте правило» інвестицій – пропорційне співвідношення між прибутковістю активів і ризиком ймовірної втрати коштів на них.

Соціальні фактори також відносяться до факторів впливу і є найбільш неконтрольованими. До них відносяться: схильність до заощаджень і надзвичайні фактори.

Усі ці фактори впливають на рівень отримання банком доходу, а в кінцевому підсумку – прибутку [33, 28].

Тому основною метою діяльності банків є прибуток. На сьогоднішній день існує велика кількість факторів, що впливають на формування прибутку банківської установи, а також існує значна кількість їх класифікацій. Ці фактори не можуть впливати на прибуток окремо один від одного, оскільки вони взаємопов'язані всі між собою, тому один фактор тягне за собою ряд інших факторів.

1.3 Методичні аспекти оцінки прибутковості комерційного банку

Аналіз прибутку комерційного банку є невід'ємною частиною аналізу монетарної стабільності банку. Відомо, що будь-який метод аналізу фінансової діяльності банку починається з аналізу доходів і витрат і закінчується дослідженням формування та використання комерційним банком прибутку.

Фінансовий стан банку характеризують такі показники, як доходи, витрати та прибутки чи збитки, чистий прибуток. Прибуток банку формується в результаті кредитних, розрахункових, грошових операцій та іншої діяльності банку. Прибуток банку – це грошовий результат діяльності банку через перевищення його доходів над витратами.

Прибуток банку залежить не тільки від різниці між доходами і витратами, а й від грошового капіталу банку, що дозволяє постійно збільшувати темпи зростання прибутку. Можна стверджувати, що прибуток і капітал банку взаємопов'язані і підсилюють один одного. Варто лише зазначити, що нерозподілений прибуток є частиною власного капіталу банку.

Існує багато методів аналізу фінансових результатів, але основні з них можна представити у вигляді схеми, зображеної на рис. 1.3.

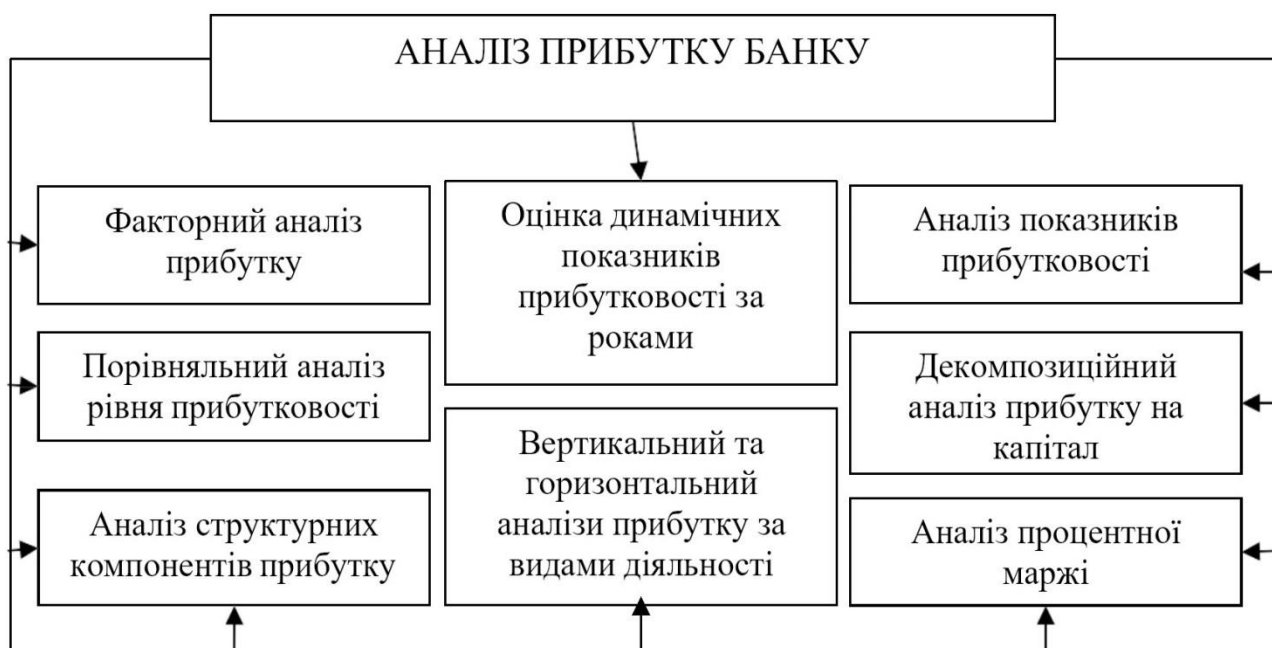

Рис. 1.3 Методи аналізу формування прибутку банку [38, 136]

Діагностику рівня ефективного функціонування банку та підвищення прибутковості доцільно проводити за такими основними напрямками:

- визначення основних показників, що впливають на рівень капіталізації банківської установи;
- аналіз рівня достатності капіталу;
- ефективне використання ресурсів;
- виявлення факторів, що визначають рівень капіталу банківської установи в майбутньому.

Для цього розраховуються показники, які дозволяють діагностувати рівень ефективного функціонування капіталу банку за цими напрямками.

Система характеристик описує ризикованість діяльності, диверсифікованість та концентрацію капіталу банку (табл. 1.1) [26, 30].

Ця методологія включає показники, що відображають розмір капіталу банку, його ринкову вартість, ефективність системи управління залученими коштами, а також прибутковість активних операцій та емісії банку. Одним з основних моментів, на який слід звернути особливу увагу, є те, що всі характеристики повинні розраховуватися в динаміці.

Залежно від розміру та динаміки показників, запропонованих у таблиці 1.1, кожен банк можна віднести до групи, яка характеризується певними проблемами з банківським капіталом. Запропонований алгоритм включає чотири етапи, в результаті яких буде виділено п'ять груп банків.

Метою діяльності комерційного банку є отримання прибутку як необхідної умови для ведення будь-якого бізнесу. У кожній системі є основні компоненти, основною функцією яких є виживання цієї системи. Це положення також стосується і фінансової системи.

Банківські установи роблять значний внесок у підвищення ефективності всієї фінансової системи, оскільки вони пропонують найефективніший інституційний механізм, за допомогою якого доступні фінансові ресурси можуть бути використані найбільш ефективним способом.

Важливою умовою стабільності та прибутковості банку є управління

структурою активів і пасивів банку.

Таблиця 1.1

Система показників забезпечення ефективного функціонування капіталу банку

Показник	Характеристика	Розрахунок
Коефіцієнт капіталізації	Визначає питому вагу капіталу у загальній сумі джерел банку	Капітал / Пасиви
Коефіцієнт покриття зобов'язань	Показує ступінь покриття залучених та позичених коштів капіталом	Капітал / Зобов'язання
Темпи приросту капіталу	Дозволяє проаналізувати тенденцію щодо темпів зростання капіталу банку	$(K_{п}-K_{п-1}) / K_{п-1}$, де $K_{п}$ - капітал банку звітного року; $K_{п-1}$ - капітал банку попереднього року
Дохідність капіталу	Прибуток на власний капітал	Чистий прибуток / Власний капітал
Чистий прибуток у розрахунку на одну акцію	Показує скільки чистого прибутку припадає на одну акцію	Чистий прибуток / Звичайні акції
Мультиплікатор капіталу	Дозволяє визначити політику банку в галузі фінансування	Активи / Акціонерний капітал
Емісійний дохід	Визначає прибуток банку від емісії цінних паперів	Дохід від емісії акцій – витрати на емісію
Дохідність активів	Дає можливість отримувати прибуток з активів	Чистий прибуток / Активи
Коефіцієнт співвідношення приростів капіталу та активів	Відображає, на скільки зростають активи внаслідок збільшення капіталу	Темпи приросту капіталу / Темпи приросту активів
Частка негативно класифікованих активів	Визначає питому вагу неякісних активів у загальному їх обсязі	Негативно класифіковані активи / Загальний розмір активів
Відкоригована на ризик прибутковість капіталу	Дозволяє урівноважувати капітал, доходи та ризик	Прибутковість, відкоригована на ризик / Економічний капітал
Коефіцієнт залежності від акціонерів	Показує питому вагу акціонерного капіталу у загальному капіталі	Акціонерний капітал / Всього капітал
Коефіцієнт нестабільності залучених коштів	Відображає рівень дострокового вилучення залучених коштів	Сума залучених коштів, які було вилучено достроково / Сума залучених коштів
Фінансовий леверидж	Залежність банку від залучених коштів та їх участь в активних операціях	Сукупні зобов'язання / Загальна сума активів
Величина економічного капіталу	Здатність покривати основні ризики (кредитний, операційний, ринковий)	Сума капіталу, яку повинен мати банк для покриття своїх ризиків

Тому метою керівництва кожного банку є оптимізація структури активів і пасивів з урахуванням конкретної бізнес-політики банку, що визначає його прибуток, а також з урахуванням рівня ризику, на який банк готовий нести, або, відповідно, проти яких вона створила достатні резерви [26, 31].

Банківські установи є грошовим посередником між власниками коштів і позичальниками. У процесі фінансового посередництва банк збирає кошти на депозит від однієї групи (тих, хто має вільні гроші) і надає їх іншій групі (тим, хто потребує кредиту). Адекватне фінансове посередництво вимагає зосередженої уваги керівництва комерційного банку до прибутковості та ліквідності, які є двома суперечливими цілями комерційних банків. Ці цілі є паралельними в тому сенсі, що намагання банку досягти вищої прибутковості, безумовно, підірве ліквідність і платоспроможність балансу, і навпаки, висока ліквідність вплине на прибутковість і рентабельність комерційного банку.

Оптимальна структура балансу банку забезпечує максимізацію прибутку банку. Важливим питанням є чутливість активів і пасивів до змін процентних ставок. Така чутливість дозволяє банку змінювати структуру своїх активів і пасивів таким чином, щоб мінімізувати негативний ефект зміни процентних ставок або повною мірою скористатися позитивними змінами.

Структура активів і пасивів банку, чутлива до змін процентної ставки, впливає на розвиток чистої процентної маржі і, таким чином, на прибутковість банку. Тому важливо, щоб банк скорегував структуру своїх активів і пасивів відповідно до очікуваного рівня відсоткових ставок, що позитивно вплине на його прибутковість.

Рентабельність комерційного банку також залежить від його процентної політики. Тут вирішальним фактором є здатність банку встановити таку процентну ставку за операціями з активами, яка відповідає витратам зовнішніх коштів, операційним витратам, а також необхідній нормі прибутку та забезпечує покриття прогнозованого ризику за цими активами [26, 33].

На важливість відсотків впливає також той факт, що дохід, створений активами, відіграє вирішальну роль, а зовнішні кошти складають значну

частину пасивів банківського сектора. Співвідношення між процентними доходами та процентними витратами називається процентною маржею. Більш точним показником є чиста процентна маржа. Цей показник описує здатність банку створювати активи з фондів, що приносять дохід, що дозволяє йому покривати витрати та надходити від діяльності банку.

Звичайний рівень 4-5%. Зниження нижче цього рівня означає ризик того, що співвідношення основних статей доходів (процентних доходів) і витрат (процентних витрат), ймовірно, буде характеризуватися збитком. Враховуючи значну частку процентних доходів і витрат у загальних доходах і витратах банку, управління чистою процентною маржею є ключем до здатності банку отримувати прибуток.

Отже, оцінюючи прибутковість банківської установи потрібно враховувати всі фактори, які мають прямий чи опосередкований вплив на формування доходів та витрат, що ведуть в кінцевому результаті до отримання прибутку (збитку), а також аналіз та оцінку показників фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності та прибутковості, які покажуть сильні та слабкі сторони банківської установи та покажуть на що потрібно звернути увагу, щоб підвищити прибутковість того чи іншого банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА 2020-2022 РОКИ

2.1 Аналіз прибутковості банківської системи України за 2020-2022 роки

Нестабільність в банківській системі країни через повномасштабну війну та наслідки пандемії коронавірусу, що спричинило високий обмінний курс національної валюти, інфляцію спонукають банки забезпечувати прибутковість шляхом розширення обсягів банківських операцій та інших послуг, зокрема посередницьких. Проте, далеко не всі банківські установи змогли пережити всі виклики, з якими стикнулася наша країна за останні роки.

У зв'язку із нестабільною економічною ситуацією в країні кількість діючих банків щороку скорочується (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості банківських установ України за 2020-2022 роки [40]

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Кількість діючих банків	73	71	67	-2	-4
з них: з іноземним капіталом	33	33	30	0	-3
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	0	-1

Так, загальна кількість діючих банків у нашій країні скоротилася за 2020-2022 роки на 6 одиниць з 73 банків у 2020 році до 67 установ у 2022 році. Щодо банків з іноземним капіталом то їхня кількість за 2020-2021 роки не змінилася, а у 2022 році вони скоротилися на 3 одиниці і склали 30 банків. Кількість банків з 100% іноземним капіталом також за 2020-2021 роки не змінилася і

складала 23 установи, а за 2022 рік їхня кількість скоротилася на 1 одиницю і становили 22 банківські установи.

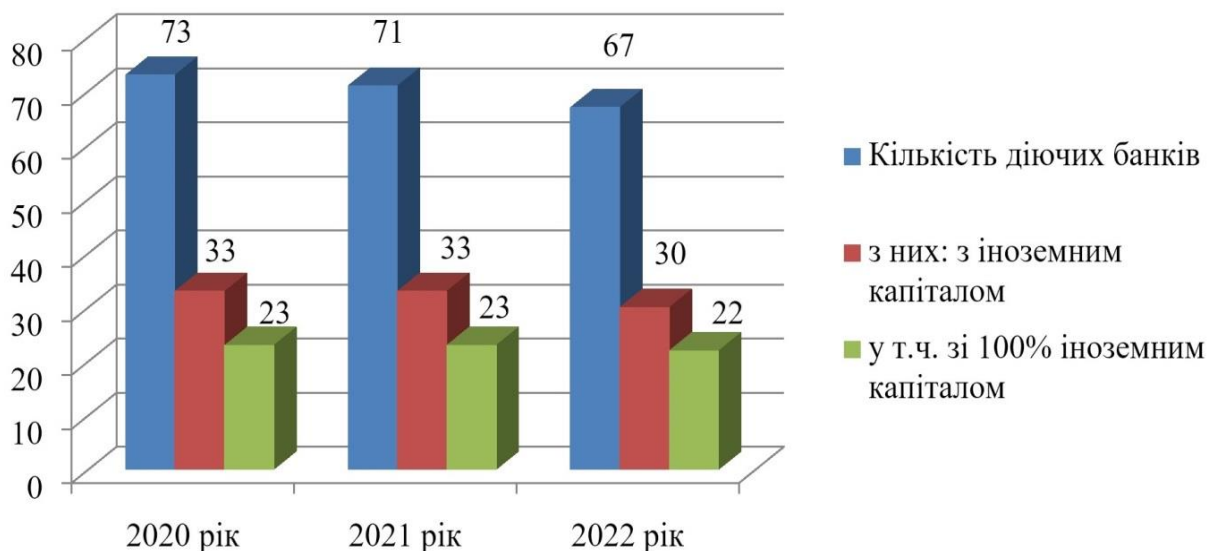

Рис. 2.1 Динаміка кількості банківських установ України за 2020-2022 роки [40]

Також варто здійснити аналіз основних показників банківської діяльності за 2020-2022 роки (табл. 2.2).

Аналізуючи активи банківської системи України ми спостерігаємо приріст за 2020-2022 роки: у 2021 році на 230391 тис. грн. і у 2022 році ще на 300707 тис. грн. Станом на кінець 2022 року активи становили 2353939 тис. грн. (2020 рік – 1822841 тис. грн.). В основну дане зростання загальної суми активів відбулося через зростання коштів в НБУ за аналізований період на 44870 тис. грн. та кореспондентських рахунків, що відкриті в інших банках на 139044 тис. грн.

Пасиви відповідно також зросли за 2020-2022 роки: у 2021 році на 230391 тис. грн. (склали 2053232 тис. грн.) і у 2022 році на 300707 тис. грн. (склали 2353939 тис. грн.). Капітал збільшився на 46054 тис. грн. у 2021 році і скоротився на 37442 тис. грн. у 2022 році. Зобов'язання банків зросли на 522486 тис. грн. за аналізований період і склали на кінець 2022 року 2135867 тис. грн. (2020 рік – 1613381 тис. грн.). Строкові вклади скоротилися на 17778 тис. грн.

за весь період. Щодо суми коштів суб'єктів господарювання то їхня сума зросла на 243035 тис. грн. (2021 рік на 111943 тис. грн. і 2022 рік – ще на 131092 тис. грн.). Кошти фізичних осіб також зросли за 2020-2022 роки на 251348 тис. грн. і склали на кінець року 933240 тис. грн.

Таблиця 2.2

Аналіз основних показників банківської діяльності України
за 2020-2022 роки [40]

млн. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+; -)	
				2021/2020	2022/2021
Активи	1822841	2053232	2353939	230391	300707
Готівкові кошти	73174	75375	74760	2201	-615
Банківські метали	572	384	156	-188	-228
Кошти в НБУ	37615	34973	82485	-2642	47512
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176041	172868	315085	-3173	142217
Строкові вклади в банках та кредити, надані іншим банкам	50376	60096	51010	9720	-9086
Пасиви	1822841	2053232	2353939	230391	300707
Капітал	209460	255514	218072	46054	-37442
Зобов'язання банків	1613381	1797718	2135867	184337	338149
Строкові вклади інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24235	24948	6457	713	-18491
Кошти суб'єктів господарювання	646491	758434	889526	111943	131092
Кошти фізичних осіб	681892	726898	933240	45006	206342
Кошти небанківських фінансових установ	34704	41410	53188	6706	11778

Аналізуючи доходи та витрати банківської системи України відмітимо, що доходи зросли на 23692 тис. грн. за підсумками 2021 року та на 83525 тис. грн. за підсумками 2022 року і склали на кінець року 357388 тис. грн. (2020 рік

– 250171 тис. грн.).

Так, зростання відбулося за рахунок росту процентних доходів на 21003 тис. грн. у 2021 році та на 48246 тис. грн. у 2022 році.

Сума комісійних доходів зросла на 22522 тис. грн. за підсумками 2021 року та скоротилася на 7594 тис. грн. за результатом 2022 року. І становила на кінець періоду 85568 тис. грн. (2020 рік – 70640 тис. грн.). Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу у 2021 році мав від’ємне значення -77 тис. грн., проте у 2022 році він зріс на 43602 тис. грн. і склав на кінець року 43525 тис. грн.

Таблиця 2.3

Аналіз доходів та витрат банківської системи України
за 2020-2022 роки [40]

млн. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Доходи всього	250171	273863	357388	23692	83525
Процентні доходи	147743	168746	216992	21003	48246
Комісійні доходи	70640	93162	85568	22522	-7594
Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21507	-77	43525	-21584	43602
Інші операційні доходи	6813	7488	8097	675	609
Інші доходи	2705	3175	2353	470	-822
Повернення списаних активів	763	1370	853	607	-517
Витрати всього	210445	196488	332673	-13957	136185
Процентні витрати	62895	51097	65361	-11798	14264
Комісійні витрати	24132	35186	35421	11054	235
Інші операційні витрати	16405	18244	17937	1839	-307
Загальні адміністративні витрати	69437	78293	82281	8856	3988
Інші витрати	2728	3855	5529	1127	1674
Відрахування в резерви	31037	3448	118809	-27589	115361

Щодо витрат, то їхня сума за 2021 рік скоротилася на 13957 тис. грн. і склала 196488 тис. грн., а у 2022 році зросла на 136185 тис. грн. і дорівнювала

196488 тис. грн.

Розглядаючи складові витрат доцільно відмітити процентні витрати, які скоротилися у 2021 році на 11798 тис. грн. (2020 рік – 62895 тис. грн.) і склали 51097 тис. грн. та зросли на 14264 тис. грн. у 2022 році і дорівнювали 65361 тис. грн. Комісійні витрати виросли у 2021 році на 11054 тис. грн. і у 2022 році ще на 235 тис. грн. і становили на кінець 2022 року 35421 тис. грн. (2020 рік – 24132 тис. грн.).

Крім того, зростання відбулося і по решти складових витрат, таких як: інші операційні, загальні адміністративні та інші витрати. Відрахування в резерви також зросли за 2020-2022 роки.

Якщо аналізувати фінансовий результат діяльності банківської системи України за 2020-2022 роки (табл. 2.4), можна зробити висновок, що за аналізований нами період, банківська система нашої країни отримувала прибуток, незважаючи на всі виклики, і це є позитивним результатом. І навіть за результатами 2022 року, попри повномасштабну війну з країною-агресором, банківська система України вийшла на позитивний фінансовий результат за підсумками календарного року.

Щодо цифр, то за підсумками 2020 року прибуток дорівнював 39727 млн. грн., у 2021 році він збільшився на 37649 млн. грн. і на кінець 2021 року склав 77376 млн. грн., а за підсумками 2022 року прибуток скоротився на 52660 млн. грн. і склав 24716 млн. грн.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки результатів діяльності банківської системи
України за 2020-2022 роки [40]

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	39727	77376	24716	37649	-52660
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,18	1,65	-2,91
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	10,91	15,86	-24,17

Показник рентабельності активів збільшилася з 2,44% у 2020 році до 4,09% у 2021 році, а за підсумками 2022 року навпаки зменшився на 2,91% і склав 1,18%.

Показник рентабельності капіталу у 2021 році дорівнював 35,08%, що на 15,86% більше ніж у 2020 році (19,22%), а у 2022 році навпаки зменшився на 24,17% і дорівнював на кінець календарного 2022 року 10,91%.

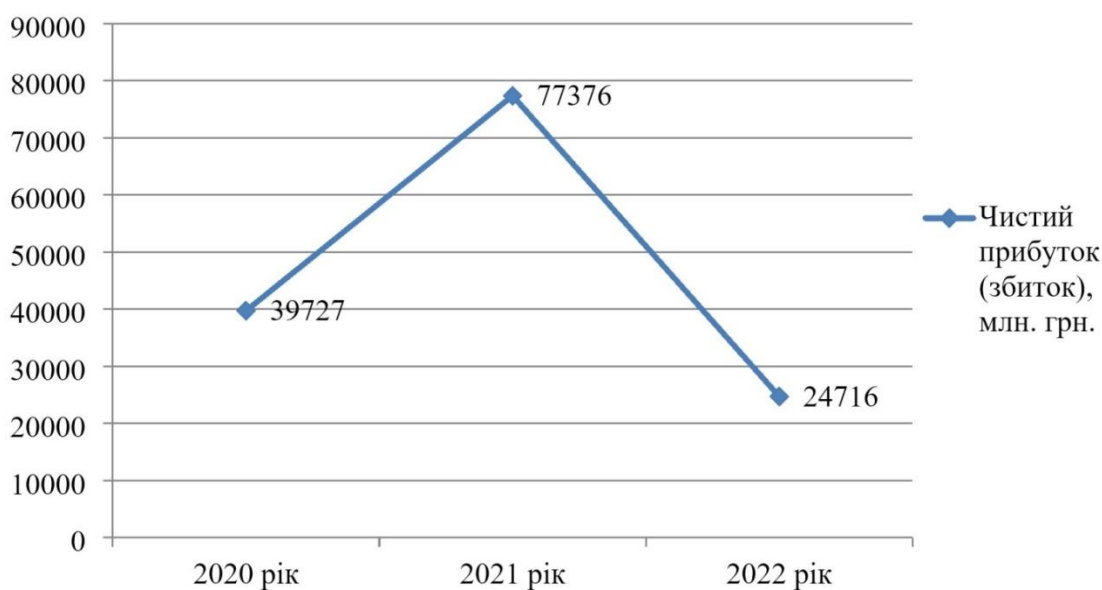

Рис. 2.2 Динаміка результату діяльності банківської системи України за 2020-2022 роки [40]

Проаналізувавши кількість діючих банківських установ на фінансовому ринку України за 2020-2022 роки, загальну суму та складові активів та пасивів, отримані ними доходи та понесені витрати, отриманий фінансовий результат діяльності та основні показники рентабельності за 2020-2022 роки, можна зробити висновок, що банківська система нашої країни працювала ефективно, звичайно наскільки ситуація в нашій країні дозволяла це зробити, отримувала позитивний фінансовий результат у вигляді чистого прибутку, позбулася всіх непотрібних банків країни-агресора та продовжувала бути важливим економічним важелем та основою економічного розвитку нашої країни.

2.2 Аналіз основних фінансових показників діяльності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

АТ «Ощадбанк» на сьогодні є однією з найбільших фінансових установ нашої держави з розгалуженою мережею відділень. Засновником АТ «Ощадбанк» є держава в особі Кабінету Міністрів України.

Процес управління активами і пасивами полягає в тому, що він поєднує окремі аспекти управління банківським портфелем в один налагоджений процес, при цьому основним завданням управління активами і пасивами є управління всім капіталом, а не його окремими частинами, з урахуванням альтернативних процентних ставок та ліквідності.

Першим етапом аналізу є оцінка динаміки та структури пасивів АТ «Ощадбанк» за останні три роки, тобто з 2020 по 2022 роки.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки пасивів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки [39]

тис. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+; -)	
				2021/2020	2022/2021
Зобов'язання	211603685	213037422	219330001	1433737	6292579
Власний капітал	21935199	21869890	23668104	-65309	1798214
Всього пасиви	233538884	234907312	242998105	1368428	8090793

Загальна сума пасивів за 2020-2022 роки зросла: у 2021 році на 1368428 тис. грн., а у 2022 році – на 8090793 тис. грн. і склала на кінець року 242998105 тис. грн.

Зобов'язання зросли з 211603685 тис. грн. у 2021 році до 219330001 тис. грн. у 2022 році, а саме на 1433737 тис. грн. у 2021 році і на 6292579 тис. грн. у 2022 році. Власний капітал у 2021 році скоротився на 65309 тис. грн. і склав 21869890 тис. грн., а у 2022 році зріс на 1798214 тис. грн. і на кінець 2022 року дорівнював 23668104 тис. грн.

Проаналізуємо структуру пасивів Ощадбанку за досліджуваний період.

Аналіз структури пасивів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

%

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+; -)	
				2021/2020	2022/2021
Зобов'язання	90,61	90,69	90,26	0,08	-0,43
Власний капітал	9,39	9,31	9,74	-0,08	0,43
Всього пасиви	100,0	100,0	100,0	-	-

Власний капітал комерційного банку займає досить незначну частку в загальному обсязі всіх його ресурсів – до 10%, що зумовлено специфікою діяльності даного комерційного банку як установи, яка мобілізує тимчасово вільні грошові кошти на фінансовому ринку та кредитує їх.

Проте власний капітал є важливим для ефективної банківської діяльності.

Так, у 2021 році частка власного капіталу скоротилася на 0,08%, а у 2022 році зросла на 0,43%. Загалом власний капітал у 2020 році займав 9,39%, у 2021 – 9,31% і у 2022 – 9,74%.

Зобов'язання відповідно займали 90,61% у 2020 році, 90,69% – у 2021 році і 90,26% у 2022 році.

Наступним етапом аналізу фінансово-господарської діяльності комерційного банку є аналіз його активів.

Активи банку – частина балансу, що характеризує розміщення та використання залучених банком коштів з метою отримання прибутку та підтримання ліквідності банку.

Банківські активи відрізняються за рівнем прибутковості, ліквідності та ризикованості. Активи комерційного банку, як і будь-який вид інвестування, відрізняються різним рівнем ліквідності, тобто таким перетворенням. Таким чином, банкноти і монети в касі банку можуть бути відразу використані для видачі вкладів приватним вкладникам, а довгостроковий кредит, наданий на будівництво офісного центру, не може бути швидко трансформований в кошти на коррахунку банку або в готівку в свою касу.

Різні банківські активи характеризуються різним рівнем прибутку, який вони дають. При цьому чим вищий рівень ліквідності активу, тим він менш прибутковий. Найбільший прибуток банкам дають активи у вигляді довгострокових позик і вкладень у цінні папери. Такі активи зазвичай характеризуються високим ступенем ризику.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки активів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки [39]

тис. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+; -)	
				2021/2020	2022/2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	26514696	19000631	23636065	-7514065	4635434
Кредити, надані клієнтам	63226077	74754086	83317683	11528009	8563597
Інвестиції	130251541	128647349	123306733	-1604192	-5340616
Інвестиції в дочірні, спільні підприємства та асоційовані підприємства	24800	24800	24800	0	0
Інвестиційна нерухомість	633526	633099	627494	-427	-5605
Основні засоби	7913336	6947057	6242569	-966279	-704488
Нематеріальні активи	1812024	2049481	2063445	237457	13964
Передплата з податку на прибуток	275237	417175	472440	141938	55265
Інші фінансові активи	430347	420881	483155	-9466	62274
Інші нефінансові активи	2457300	2012753	2823721	-444547	810968
Всього активів	233538884	234907312	242998105	1368428	8090793

Загальна сума активів виросла з 233538884 тис. грн. у 2020 році до 242998105 тис. грн. у 2022 році: за 2021 рік загальна сума зросла на 1368428 тис. грн., за 2022 рік – ще на 8090793 тис. грн.

Статті активів, за якими відбулося зростання, що вплинуло в кінцевому результаті на загальну сума активів це: кредити, надані клієнтам зросли у 2021 році на 11528009 тис. грн., у 2022 році – на 8563597 тис. грн.; нематеріальні активи зросли у 2021 році на 237457 тис. грн., а у 2022 році – на 13964 тис. грн.; передплата з податку на прибуток виросла у 2021 році на 141938 тис. грн. і у 2022 році ще на 55265 тис. грн.; інші нефінансові активи зросли з 2457300 тис. грн. у 2020 році до 2823721 тис. грн. у 2022 році.

Проаналізуємо структуру активів Ощадбанку за досліджуваний період.

Таблиця 2.8

Аналіз структури активів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

%

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+; -)	
				2021/2020	2022/2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	11,35	8,09	9,73	-3,26	1,64
Кредити, надані клієнтам	27,07	31,82	34,29	4,75	2,46
Інвестиції	55,77	54,77	50,74	-1,01	-4,02
Інвестиції в дочірні, спільні підприємства та асоційовані підприємства	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00
Інвестиційна нерухомість	0,27	0,27	0,26	0,00	-0,01
Основні засоби	3,39	2,96	2,57	-0,43	-0,39
Нематеріальні активи	0,78	0,87	0,85	0,10	-0,02
Передплата з податку на прибуток	0,12	0,18	0,19	0,06	0,02
Інші фінансові активи	0,18	0,18	0,20	-0,01	0,02
Інші нефінансові активи	1,05	0,86	1,16	-0,20	0,31
Всього активів	100,0	100,0	100,0	-	-

Якщо аналізувати структуру активів банку, можна відмітити, що найбільшу частку займають за всі 2020-2022 роки інвестиції, а саме: у 2020 році – 55,77%, у 2021 році – 54,77% і у 2022 році – 50,74%.

Друге місце займають кредити, надані клієнтам, які у 2020 році займали 27,07%, у 2021 році – 31,82% і у 2022 році – 34,29%. І третє місце посіли грошові кошти та їх еквіваленти: 2020 рік – 11,35%, 2021 рік – 8,09%, 2022 рік – 9,73%.

Найменшу частку за досліджувані роки займали інвестиції в дочірні, спільні підприємства та асоційовані підприємства, а саме їхня частка була незмінною і складала 0,01%.

Основним джерелом доходу для будь-якого банку є кредитні операції, тому за даними річної фінансової звітності АТ «Ощадбанк» проаналізуємо динаміку та структуру кредитного портфеля за суб'єктами кредитування (табл. 2.9 та 2.10).

Аналіз динаміки кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» за суб'єктами
кредитування за 2020-2022 роки [39]

тис. грн.

Кредит	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Кредити, надані юридичним особам	51834833	59095632	70674221	7260799	11578589
Кредити, надані фізичним особам	8914977	13620493	11572832	4705516	-2047661
Всього кредитів, які оцінюються за амортизованою вартістю	60749810	72716125	82247053	11966315	9530928
Кредити, надані юридичним особам	2476267	2037961	1070630	-438306	-967331
Всього кредитів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	2476267	2037961	1070630	-438306	-967331
Всього кредитів, наданих клієнтам	63226077	74754086	83317683	11528009	8563597

Загальна сума наданих кредитів клієнтам виросла у 2021 році на 11528009 тис. грн. і склала на кінець 2021 року 74754086 тис. грн. (2020 рік – 63226077 тис. грн.), а у 2022 році виросла ще на 8563597 тис. грн. і дорівнювала в кінці аналізованого року 83317683 тис. грн.

Кредити, які оцінюються за амортизованою вартістю зросли за період 2020-2022 років, а кредити, які оцінюються за справедливою вартістю навпаки скоротилися.

Так, кредити, надані юридичним особам виросли як у 2021 так і в 2022 році, а саме: на 7260799 тис. грн. та на 11578589 тис. грн. відповідно і склали на кінець 2022 року 70674221 тис. грн. Кредити, надані фізичним особам у 2021 році зросли на 4705516 тис. грн., а у 2022 році скоротилися на 2047661 тис. грн. і на кінець року становили 11572832 тис. грн.

Щодо кредитів, які оцінюються за справедливою вартістю, то тут були тільки кредити, надані юридичним особам, які за період 2020-2022 років зменшилися на 438306 тис. грн. у 2021 році та на 967331 тис. грн. у 2022 році і

склали в кінці року 1070630 тис. грн.

Таблиця 2.10

Аналіз структури кредитного портфеля

АТ «Державний ощадний банк України» за 2020-2022 роки

%

Кредит	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Кредити, які оцінюються за амортизованою вартістю					
Кредити, надані юридичним особам	81,98	79,05	84,82	-2,93	5,77
Кредити, надані фізичним особам	14,10	18,22	13,89	4,12	-4,33
Кредити, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток					
Кредити, надані юридичним особам	3,92	2,73	1,28	-1,19	-1,44
Всього кредитів, наданих клієнтам	100	100	100	-	-

У загальній структурі наданих кредитів, найбільшу частку займають кредити, надані юридичним особам (що оцінюються за амортизованою вартістю), а саме: у 2020 році – 81,98%, у 2021 році – 79,05%, у 2022 році – 84,82%.

Друге місце займають кредити, надані фізичним особам: 2020 рік – 14,10%, 2021 рік – 18,22% та 2022 рік – 13,89%.

Кредити, надані юридичним особам (що оцінюються за справедливою вартістю) займають третє місце: 2020 рік – 3,92%, 2021 рік – 2,73% та 2022 рік – 1,28%.

Розглянемо більш детально кредити, надані фізичним особам за 2020-2022 роки (табл. 2.11).

Аналізуючи кредити, надані фізичним особам, можна побачити, що за 2020-2022 роки загальна сума кредитів виросла з 8914977 тис. грн. у 2020 році до 11572832 тис. грн. у 2022 році, тобто за 2021 рік сума зросла на 4705516 тис. грн., а за 2022 рік скоротилася на 2047661 тис. грн.

Найбільше кредитів було видано з використанням платіжних карток: у 2020 році – на суму 4399749 тис. грн., у 2021 році на 896514 тис. грн. більше (5296263 тис. грн.), у 2022 році на 614874 тис. грн. більше (5911137 тис. грн.).

Аналіз динаміки кредитного портфеля, наданого фізичним особам

АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки [39]

тис. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Іпотечні кредити	2038005	3176327	3215559	1138322	39232
Кредити з використанням платіжних карток	4399749	5296263	5911137	896514	614874
Автокредити	2810990	4797608	4350943	1986618	-446665
Споживчі кредити, забезпечені нерухомістю та гарантіями	1732384	1352753	1377805	-379631	25052
Інші споживчі кредити	1399976	2020911	1632614	620935	-388297
Резерви під очікувані кредитні збитки	(3466127)	(3023369)	(4915226)	442758	-1891857
Всього кредитів	8914977	13620493	11572832	4705516	-2047661

Крім того, банком надавалися також іпотечні кредити, автокредити, споживчі кредити, що забезпечені нерухомістю та гарантіями та інші споживчі кредити.

Іпотечні кредити зросли з 2038005 тис. грн. у 2020 році до рівня в 3215559 тис. грн. у 2022 році, тобто на 1138322 тис. грн. та на 39232 тис. грн. у 2021 та 2022 роках відповідно. Автокредити зросли у 2021 році на 1986618 тис. грн. та скоротилися на 446665 тис. грн. у 2022 році і склали на кінець року 4350943 тис. грн. Споживчі кредити зменшилися на 379631 тис. грн. у 2021 році і збільшилися на 25052 тис. грн. у 2022 році.

Це дозволяє зробити висновок, що банк обрав стратегію максимізації доходів за рахунок підвищення рівня ризику, адже кредитні операції завжди були і залишаються найбільш ризикованими. Знизити ризик можна диверсифікацією активів, зменшуючи частку кредитного портфеля з одночасним збільшенням питомої ваги портфеля цінних паперів. Серед причин, що призвели до погіршення ситуації, також такі, як низька платоспроможність вітчизняних позичальників, нерегульованість законодавства.

2.3 Оцінка прибутковості та джерел доходів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

Банківський прибуток формується в результаті кредитних, розрахункових, грошових операцій та іншої діяльності банків. Вона є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення банківських фондів, основою підвищення добробуту працівників банку. Тому оцінюючи прибутковість банківської установи розпочнемо з аналізу самого чистого прибутку чи збитку, якщо такий був за досліджувані нами 2020-2022 роки.

Таблиця 2.12

Аналіз чистого прибутку (збитку) АТ «Ощадбанк»
за 2020-2022 роки [39]

тис. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Чистий процентний дохід/ (витрати)	7986004	13364517	10439967	5378513	-2924550
Чистий процентний дохід/ (витрати) після (формування)/ розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти	6426101	11525731	826321	5099630	-10699410
Чистий непроцентний дохід	7459455	1112266	12101458	-6347189	10989192
Операційні доходи	13885556	12637997	12927779	-1247559	289782
Прибуток від операційної діяльності	2721657	1053291	2359305	-1668366	1306014
Прибуток/ (збиток) до оподаткування	2732378	1053291	2363677	-1679087	1310386
Чистий прибуток/ (збиток) за період	2776323	1055378	2364230	-1720945	1308852

Аналізуючи таблицю 2.12 можна зробити загальний висновок, що дана банківська установа протягом 2020-2022 років працювала ефективно і свідченням цього є отримуваний нею за три роки прибуток за результатами своєї фінансово-господарської діяльності.

Якщо аналізувати чистий процентний дохід, то за результатами 2021 року він зріс на 5378513 тис. грн. і становив 13364517 тис. грн., а у 2022 році він скоротився на 2924550 тис. грн. і склав на кінець періоду 10439967 тис. грн.

Чистий непроцентний дохід скоротився у 2021 році на 6347189 тис. грн., а вже у 2022 році він навпаки зріс на 10989192 тис. грн. і дорівнював за підсумками 2022 року 12101458 тис. грн.

Операційні доходи скоротилися у 2021 році на суму в 1247559 тис. грн. і склали 12637997 тис. грн. (2020 рік – 13885556 тис. грн.), а протягом 2022 року їхня сума виросла на 289782 тис. грн. і склала 12927779 тис. грн.

Прибуток від операційної діяльності скоротився з 2721657 тис. грн. у 2020 році до 1053291 тис. грн. у 2021 році, і виріс до суми в 2359305 тис. грн. за підсумками 2022 року (+1306014 тис. грн.).

Щодо кінцевого результату діяльності комерційного банку, то як вже зазначалося за три роки було отримано чистий прибуток, що вказує на правильну зважену фінансово-господарську діяльність банку та прийняття правильних управлінських рішень. Більш наочно зміну чистого прибутку (збитку) за 2020-2022 роки відобразимо за допомогою рис. 2.3.

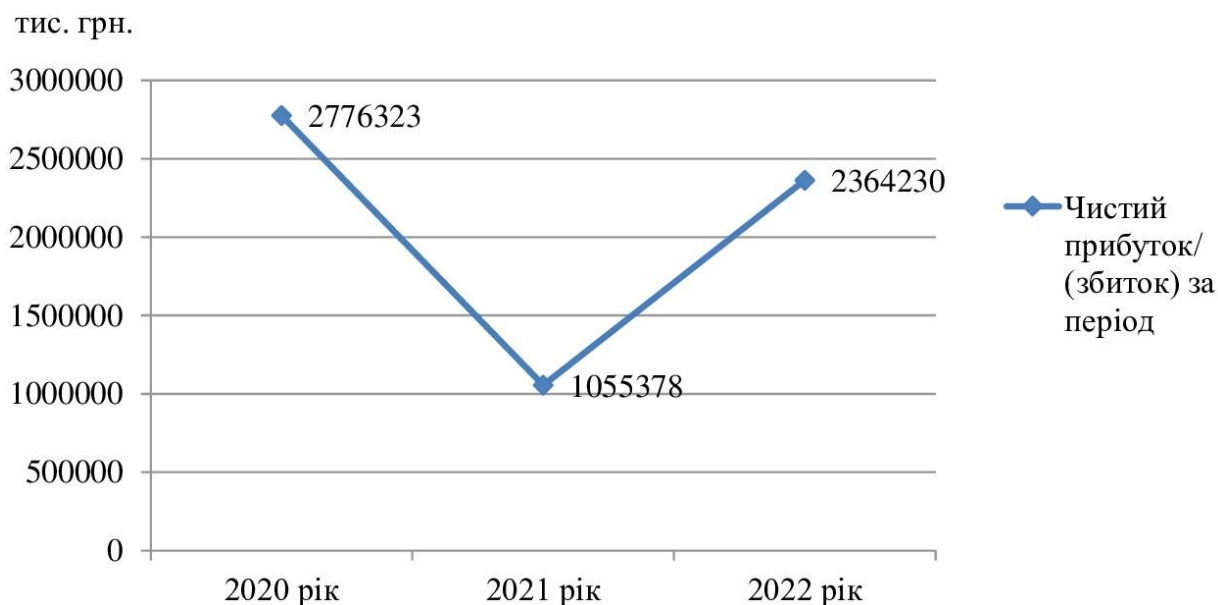

Рис. 2.3 Динаміка чистого прибутку (збитку) акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» за 2020-2022 роки [39]

Так, за підсумками 2020 року банком було отримано прибуток в розмірі 2776323 тис. грн. За підсумками 2021 року сума отриманого чистого прибутку скоротилася на 1720945 тис. грн. і становила 1055378 тис. грн., а за результатами 2022 року чистий прибуток, незважаючи на складну економічну ситуацію в нашій країні, збільшився на 1308852 тис. грн. і на кінець року становив 2364230 тис. грн.

Аналіз прибутковості є одним із основних напрямів економічної роботи і важливий як для самих банків та їх клієнтів, так і для банківської системи в цілому. Тому одним з основних аспектів аналізу діяльності банку є оцінка прибутковості банку через показники ефективності його діяльності.

Таблиця 2.13

Аналіз показників ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

%

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Прибутковість акціонерного капіталу	5,58	2,12	4,75	-3,46	2,63
Прибутковість балансового капіталу	12,66	4,83	9,99	-7,83	5,16
Прибутковість активів	1,19	0,45	0,97	-0,74	0,52
Чиста процентна маржа	3,42	5,69	4,30	2,27	-1,39

Аналізуючи показники ефективності діяльності Ощадбанку, можна побачити, що так, як банк отримував за 2020-2022 роки чистий прибуток, то і показники прибутковості відповідно були з позитивним значенням.

Так, прибутковість акціонерного капіталу за 2021 рік скоротилася на 3,46% і складала 2,12% (2020 рік – 5,58%), а вже у 2022 році навпаки зросла на 2,63% і на кінець року склала 4,75%. Прибутковість балансового капіталу також за підсумками 2021 року скоротилася на 7,83% (2020 рік – 12,66%) і дорівнювала 4,83%, а за результатами 2022 року навпаки зросла на 5,16% і дорівнювала 9,99%. Прибутковість активів скоротилася з 1,19% у 2020 році до 0,45% у 2021 році і виросла до рівня у 0,97% на кінець 2022 року (+ 0,52%). А

чиста процентна маржа з 3,42% у 2020 році виросла до 5,69% у 2021 році та зменшилася до рівня у 4,30% у 2022 році.

На практиці вважається, якщо рівень прибутковості активів комерційного банку перевищує 1%, то банк працює рентабельно. Проте, чим вищим є даний рівень тим звичайно банк працює ефективніше.

Покажемо графічно рівень прибутковості АТ «Ощадбанк» на рис. 2.4.

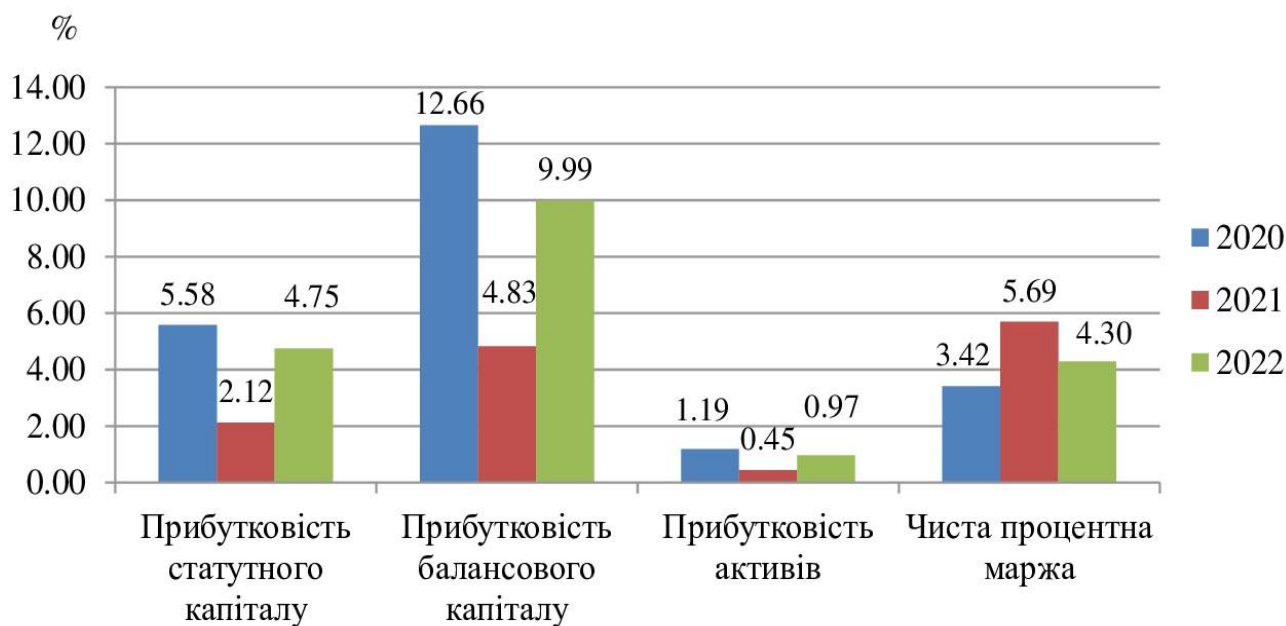

Рис. 2.4 Динаміка рівня прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

Аналіз ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» показує зниження показника прибутковості на кінець 2021 року та поступове зростання у 2022 році.

Чиста відсоткова маржа служить для покриття витрат і ризиків банку, включаючи інфляцію, для отримання прибутку та покриття договірних операцій.

Даний коефіцієнт допомагає з'ясувати, чи може банк генерувати дохід у вигляді доходу від процентної різниці у відсотках від середніх активів. Але в цілому показник знаходиться на нормальному рівні і залишається стабільним протягом 2020-2022 років.

Аналіз показників, що характеризують фінансову стійкість банку, наведено в табл. 2.14.

Аналіз показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк»
за 2020-2022 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
				2021/2020	2022/2021
Коефіцієнт надійності	0,10	0,10	0,11	0,00	0,01
Коефіцієнт фінансового важеля	9,65	9,74	9,27	0,09	-0,47
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	9,39	9,31	9,74	-0,08	0,43
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	4,70	4,72	4,89	0,03	0,16

Можемо спостерігати, що станом на 2021 рік у порівнянні з 2020 роком дані демонструють дещо стабільне значення показників банку АТ «Ощадбанк» і збільшуються незначно у 2022 році, про що свідчать зростання коефіцієнтів надійності, участі власного капіталу у формуванні активів, мультиплікатора статутного капіталу та навпаки – зменшення коефіцієнта фінансового важеля.

Так, за 2020-2022 роки коефіцієнт надійності за весь аналізований період збільшився на 0,01 або на 1,0% і склав на кінець 2022 року 0,11 п.п., а коефіцієнт фінансового важеля збільшився на 0,09 п.п. у 2021 році і скоротився на 0,47 п.п. у 2022 році. Загалом за 2020-2022 роки коефіцієнт фінансового важеля скоротився на 0,38 п.п. і склав 9,27 п.п.

Отримані дані свідчать про досить високий ступінь вразливості до зовнішніх впливів, та про високу здатність до залучення зовнішніх коштів.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів зменшився на 0,08 п.п. у 2021 році та зріс на 0,43 п.п. у 2022 році і склав 9,74 п.п., що свідчить про незначне зменшення рівня захищеності активів банку власним капіталом у 2021 році.

Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу станом на 2021 рік збільшився порівняно з 2020 роком на 0,03 п.п., а у 2022 році ще на 0,16 п.п.

Таким чином, незначна зміна наведених показників у бік зростання (за винятком коефіцієнта фінансового важеля) свідчить про зростання стійкості та надійності банківської установи.

Проаналізувавши основні показники прибутковості банківської установи можна зробити висновок, що незважаючи на всі виклики, які постали перед нашою країною та перед банківською системою і комерційними банками такі як: пандемія коронавірусу, повномасштабне вторгнення і війна в нашій країні, вони вистояли, в тому числі і досліджуваний нами Ощадбанк і зміг отримувати прибуток за 2020-2022 роки, дотримувався нормативів діяльності та розрахованих нами коефіцієнтів фінансової стійкості та прибутковості.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

3.1 Зарубіжний досвід забезпечення прибутковості комерційних банків

Банківська система є одним із найважливіших елементів економіки країни, тому питання ефективної діяльності комерційних банків сьогодні є особливо актуальним. Більшість комерційних банків в Україні не мають належного досвіду, а через неефективне управління ресурсами значна частина з них відчуває фінансові труднощі, а деякі з них стають банкрутами.

Серед факторів, що впливають на діяльність вітчизняних банків, слід виділити: збитковість багатьох підприємств-клієнтів банків; інфляційні тенденції у грошово-кредитній сфері; нерозвиненість фондового ринку; значні коливання процентних ставок; неплатежі клієнтів банків і підприємств один одному; порушення фінансового законодавства; відсутність повної інформації про учасників ринку.

Слід зазначити, що місце комерційних банків на ринку банківських послуг має визначатися відповідно до прийнятих у світі стандартів. Тому досить актуальним є вивчення зарубіжного практичного досвіду, накопиченого в цій сфері, що має сприяти розвитку подібних методик в Україні.

У зарубіжній практиці існує декілька шляхів підвищення ефективності управління банківською діяльністю, але необхідно визначити, які з них є найбільш ефективними в умовах економічних перетворень в Україні [13, 23].

1. Як свідчить світовий досвід, динамічний розвиток банку можливий за наявності відповідного капіталу.

Залучення капіталу можливо кількома способами. Найчастіше це емісія

акцій, емісія капітальних боргових зобов'язань (субординований борг), продаж активів, оренда нерухомості, залучення ресурсів з депозитних і недепозитних джерел.

Підвищення рівня капіталізації банків можливе також шляхом злиття та поглинання.

Досвід зарубіжних країн свідчить про високу ефективність цього методу, результатом якого є підвищення інвестиційної привабливості банків, зниження операційних витрат і вартості послуг для клієнтів, а також розширення спектру фінансових послуг [20, 280].

Злиття та поглинання мають як позитивні, так і негативні наслідки.

До основних позитивних моментів злиття та поглинання можна віднести наступне: зростає ринкова капіталізація нового об'єднання; банк уникає необхідності ліквідації; стає можливим пропонувати ширший спектр послуг в більшому обсязі; підвищується інвестиційна привабливість банку для іноземних інвестицій; відбувається пожевлення ринкової кон'юнктури, оскільки знижуються відсотки за кредитами та вартість банківських послуг; нове об'єднання стає більш конкурентоспроможним; дотримання банками вимог законодавства відповідно до встановлених стандартів; розширює клієнтську базу та сферу діяльності.

Серед недоліків злиття та поглинання можна назвати: загрозу монополізації фінансових послуг; монопольний вплив на промисловість країни; масові звільнення працівників одних і тих же підрозділів [5, 88].

При успішному злитті банків слід очікувати стабілізаційний ефект, підвищення рівня капіталізації банківської системи та початок нового етапу розвитку банківського середовища в Україні.

Одним із шляхів покращення ситуації в банківському секторі України є вихід іноземних банків на національний ринок.

До переваг можна віднести:

– підвищення ефективності діяльності банків за рахунок посилення конкуренції;

- вдосконалення системи управління банківськими ризиками;
- підвищення ефективності банківського нагляду та регулювання банківської діяльності;
- розширення присутності банків з іноземним капіталом на банківському ринку України сприяє подальшому впровадженню сучасних банківських технологій;
- міжнародний банківський досвід;
- підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників (адже вони будуть змушені працювати за європейськими стандартами надання банківських послуг);
- принципи корпоративного управління в банківській справі [14, 67].

Основним негативним фактором є те, що присутність іноземних банків може послабити позиції нерозвиненої банківської системи України. Вітчизняні банки, нездатні на рівних конкурувати з іноземними, можуть збанкрутувати, що, у свою чергу, може призвести до фінансової нестабільності.

Тому з метою пом'якшення негативних наслідків створення філій іноземних банків в Україні доцільно встановити відповідні критерії допуску іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок. Так, щоб відкрити філію в Китаї, іноземний банк повинен мати активи не менше 20 мільярдів доларів США, а власний капітал філії має становити не менше 100 млн дол. США, 30% цієї суми зарезервовано в НБК.

Загалом вихід іноземних банків на національний банківський ринок може стати вагомим чинником прискорення розвитку банківського сектору через посилення міжбанківської конкуренції.

У вітчизняній науковій літературі недостатньо уваги приділяється детальному вивченню стратегічних альянсів страхових компаній і банків, питанням ефективного механізму їх взаємодії. Так, у 1997 році найбільший швейцарський банк Credit Suisse об'єднався з Winterthur, другою за величиною страховою компанією в цій країні, і в зв'язку з цим почав продавати страхові поліси Winterthur населенню через свою мережу відділень [7, 147].

Подібні тенденції спостерігаються в мережі британських банків, а італійська страхова компанія INA і BNL bank створили спільне відділення типу банківського страхування. Важливим напрямком взаємодії страхових компаній і банків в Україні є впровадження єдиних технологій продажу фінансових (страхових і банківських) послуг на внутрішньому ринку.

Прагнення банків до стратегічних альянсів ніколи не було таким сильним, як сьогодні, оскільки банки отримують від цієї бізнес-моделі багато важливих переваг [36, 97].

По-перше, розширення спектру послуг банку з обслуговування клієнтів позитивно впливає на його імідж і надає додаткові конкурентні переваги для просування власних проєктів. Банк має можливість створювати більш універсальні та цікавіші фінансові програми як для корпоративних клієнтів, так і для фізичних осіб.

По-друге, банк отримує вигоду від продажу страхових полісів, оскільки кошти розміщуються на депозитному рахунку страхової компанії в цьому ж банку. Згодом на депозиті накопичується значна сума. Таким чином, із залучених страхових резервів, сформованих за договорами, укладеними за посередництва банку, створюється довгострокова і відносно дешева ресурсна база (як правило, велика частина резервів страхових компаній розміщується саме на банківських депозитах).

По-третє, банк отримує додатковий комісійний (безризиковий) дохід. Наприклад, практично всі страхові компанії платять банкам комісію в розмірі 10-20% від суми отриманих страхових платежів.

А досвід іноземних банків показує, що сьогодні близько третини прибутку отримують від продажу страхових продуктів. У Європі кожен третій страховий поліс продається за цим каналом дистрибуції.

По-четверте, банк отримує можливість кредитувати юридичних і фізичних осіб під заставу полісів страхування життя або з використанням страхової гарантії погашення кредиту страховиком у разі неплатоспроможності позичальника.

По-п'яте, страхова компанія спрямовує частину залучених ресурсів на купівлю іноземної валюти для формування валютних резервів, за що банк отримує додаткові комісійні доходи. У цьому ж банку розміщений і валютний довгостроковий вклад.

По-шосте, ідеальним варіантом для банку є володіння значною часткою в страховій компанії. У цьому випадку капіталізація спільного бізнесу збільшується за рахунок прибутку страховика. Крім того, взаємодіючи зі страховою компанією, банк диверсифікує та мінімізує свої ризики. Успіх подальшого процесу капіталізації банківської системи України залежить від методів і форм управління капіталом, які використовуватимуть як НБУ, так і самі банки [36, 99].

Таким чином, комплекс заходів, спрямованих на оптимальне управління активами та пасивами, є одним із ключових елементів ефективної діяльності банків.

У США, країнах ЄС, Японії, Індії в діяльність банків впроваджується управління безперервністю бізнесу (BCM). Згідно з визначенням Continuous Planning Institute, BCM – це цілісний процес управління, який визначає потенційні загрози та забезпечує основу для сталого розвитку та здатності ефективно реагувати на проблеми, які загрожують інтересам основних акціонерів, репутації, бренду та вартості активів [24, 151].

Зараз діяльність банківських установ спрямована на перевірку та аналіз виданих кредитів: керівники іноземних банків здійснюють жорсткий контроль за процесом кредитування, обмежуючи ризикованість кредитної діяльності та позбавляючись від безнадійних кредитів. Проводиться більш ретельна оцінка кредитоспроможності клієнтів банку, переглядаються умови видачі кредитів, можливість реструктуризації боргу тощо. Стосовно раніше виданих кредитів банки відмовляються продовжувати видані кредити, скасовувати деякі кредитні лінії та реформувати кредитну діяльність. Така політика сприяє оздоровленню кредитного портфеля проблемного банку та відновленню його ефективної роботи на відлагоджених засадах антикризового управління кредитною

діяльністю.

У світовій практиці для вирішення проблеми неповернення кредитів банки реструктуризують кредити.

Проаналізувавши досвід іноземних банків, можна зробити висновок, що найпоширенішими заходами реструктуризації кредитів під час кризи в банках світу були погашення проблемних кредитів, подовження термінів кредитування та зниження процентних ставок. Крім того, серед усіх видів кредитування іпотечні кредити є в першу чергу реструктуризованими, оскільки вони займають найбільшу частку в кредитному портфелі банку [23, 65].

Під час світової валютної кризи країни створили спеціальні програми для звільнення провідних банків від проблемних активів. Наприклад, у США така програма (Troubled Assets Relief Program, TARP) надала допомогу на суму 700 мільярдів доларів.

В умовах масових випадків погіршення платоспроможності банківських установ у світовій практиці створення корпорацій з управління проблемними активами стає досить поширеним явищем. Основною метою таких організацій є викуп безнадійних кредитів у банків, діяльність яких виявилася неплатоспроможною, з метою відновлення їх ефективності шляхом продажу таких активів за максимальною ціною. Під час банківських криз корпорації з управління проблемними активами були створені в США, Японії, Чехії, Швеції, Китаї, Малайзії та ін [11, 312].

Незважаючи на значну вартість і довгостроковість створення корпорацій з управління проблемними активами банків, такий вид реструктуризації кредитної заборгованості має ряд позитивних сторін, серед яких:

- надання більшій кількості банків доступу до державних коштів;
- зосередження керівництва на виході з кризової ситуації;
- витрати часу та ресурсів на управління проблемними кредитами;
- прозорість оцінки наявних активів, що залишаються в розпорядженні банку;
- активізація розвитку банківських установ і, як наслідок, стимулювання

кредитного ринку країни в цілому;

- відновлення ефективного співвідношення оборотних і непрацюючих активів у банках;
- зростання інвестиційної привабливості банківських установ;
- зменшення податкових відрахувань за рахунок списаних кредитів [18, 19].

Незважаючи на падіння прибутковості багатьох банків, відсутність ліквідності та загрозу неплатоспроможності, одним із пріоритетних завдань залишається скорочення витрат банківських установ. Провідні банки світу почали реалізацію програми економії коштів. Стратегія мінімізації витрат базується на принципі Парето 80/20, тому перед впровадженням агресивної політики мінімізації витрат необхідно провести глибокий аналіз діяльності банку, визначити основні напрями витрат та шляхи їх скорочення.

На відміну від суб'єктів господарювання виробничої сфери, які у разі виникнення фінансових проблем можуть знизити витрати на матеріали та запаси, банки, маючи стандартний набір послуг, не мають можливості суттєво зменшити такі витрати. Таким чином, шляхи мінімізації витрат у банках є певною мірою специфічними. Аналіз досвіду таких провідних іноземних банків як «Deutsche Bank AG», «The Royal Bank of Scotland Plc», «Kookmin Bank», «Commerzbank AG», «Lehman Brothers Holdings Inc.», «Citibank», «Bank of America» та ін., дозволили визначити основні напрями зниження витрат у кризових ситуаціях:

- скорочення персоналу;
- скорочення мережі відділень;
- скорочення операційних витрат;
- зниження витрат праці [29, 13].

Отже, забезпечення прибутковості банків є необхідною умовою ефективного функціонування економіки України. Серед основних напрямків ефективного управління вітчизняними комерційними банками з метою підвищення їх конкурентоспроможності та фінансової стійкості слід виділити

наступні:

- активне застосування процедури реорганізації банків шляхом злиття або приєднання, а також реструктуризації банків шляхом закриття (продажу) збиткових відділень (безбалансових відділень);

- посилення вимог до надійності новостворених іноземних банківських установ шляхом встановлення відповідних критеріїв їх допуску на ринок України;

- створення належного законодавчого та економічного середовища для підвищення рівня капіталізації банків, а саме оптимізації податкового законодавства, розвитку іпотечного та фондового ринків;

- забезпечення пропорційного зростання капіталу та обсягів активних і пасивних операцій для збалансування активів і пасивів за строками погашення;

- підвищення прибутковості банківських операцій за рахунок кредитування та обслуговування реального сектору економіки та населення;

- підвищення інформаційної безпеки та комп'ютеризація банківських операцій [25, 35].

Тому практичні придбання провідних банків світу є дуже корисними для аналізу та впровадження в українських банківських установах. Проте, використовуючи зарубіжний досвід, слід мати на увазі, що впровадження таких методів підвищення ефективності діяльності потребує адаптації до реалій вітчизняної фінансово-банківської системи.

3.2 Пропозиції щодо удосконалення кредитного портфеля комерційного банку з метою підвищення прибутковості

Кредитний портфель включає всі кредити, позики, надані банком на момент аналізу, а також внутрішні резерви, виділені під ці позики. Розмір кредитного портфеля показує, як працює банк і чи є він прибутковим.

Оскільки кредитні операції банку займають найбільшу питому вагу серед джерел доходів банківської установи, слід зазначити, що кредити потребують особливої уваги і їй необхідно приділяти кредитному портфелю банку для збільшення прибутку.

Слід розглянути, які заходи допоможуть покращити стан рентабельності шляхом надання кредитів.

Основними методами вдосконалення управління кредитними операціями комерційного банку слід визначити такі:

- регулятор має змусити комерційні банки України виконувати економічні нормативи;

- посилити контроль та відповідальність (фінансову та кримінальну) за діями, наслідками, результатами нагляду Регулятора, за доходами, майном та джерелами їх отримання посадових осіб Регулятора;

- заборонити власникам банків вести інший бізнес прямо чи опосередковано;

- заборонити банкам кредитувати бізнес своїх власників і керівників банків;

- посилити контроль знання та реалізації кредитної політики спеціалістами комерційних банків України;

- розробляти та впроваджувати сучасні освітні програми професійної підготовки та підвищення кваліфікації банківських спеціалістів;

- приймати в банки персонал лише за тією спеціальністю, за якою вони отримали освіту;

- підвищити вимоги до спеціалістів підрозділу управління ризиками, кредитного комітету, підрозділу внутрішнього аудиту, кредитного підрозділу та інших;

- розкрити кредитну політику комерційних банків України для можливості її оцінки, коригування та вдосконалення спеціалістами;

- підвищення вимог до кредитоспроможності позичальників комерційних банків;

- реструктуризувати проблемну кредитну діяльність для зменшення частки проблемної кредитної діяльності комерційних банків України;
- комерційним банкам розробити та реалізувати шляхи зменшення впливу фінансової кризи на фінанси позичальників [12, 179].

АТ «Ощадбанк» розширив можливості для підприємців, які хочуть отримати кредит за державною програмою підтримки малого бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%». Бізнес-клієнти вже можуть звертатися до банку за фінансуванням за оновленою програмою.

Основні оновлення умов програми:

- збільшено максимальну суму кредиту та його рівень – без обіцянок;
- розширено коло суб'єктів господарювання, які можуть користуватися програмою. Підприємці з річним доходом до 10 мільйонів євро тепер можуть претендувати на кредит;
- розширено перелік цілей, на які підприємці можуть брати кредит. До попереднього переліку додається придбання об'єктів нежитлової нерухомості (без права передачі третім особам), придбання франшизи для реалізації суб'єктом господарювання інвестиційного проекту, фінансування оборотних коштів у складі інвестиційний проект;
- започатковано пільгове кредитування суб'єктів господарювання на покриття постійних операційних витрат (заробітна плата, оренда, охорона, комунальні послуги тощо) для подолання наслідків COVID-19 під 3% річних;
- пільгове кредитування підприємств – виробників лікарських засобів, виробів медичного призначення та медичної техніки під 3% річних.

АТ «Ощадбанк» є одним із лідерів програми «Доступні кредити 5-7-9%». З початку дії програми підприємці отримали кредити АТ «Ощадбанк» на загальну суму понад 1,7 млрд грн.

В АТ «Ощадбанк» з року в рік відбувається вдосконалення організації кредитного процесу. Проте можна запропонувати такий алгоритм кредитування, який базується на контролі за поточними кредитними операціями (табл. 3.1) [39].

З табл. 3.1 випливає, що контрольна функція є специфічною і здійснюється на кожній стадії кредитного процесу. Систематичний моніторинг стану кредитного процесу поєднується з постійним аналізом якості кредитного портфеля.

Утім заходи щодо посилення контролю й раціональної організації кредитних взаємин банку із окремо взятими позичальниками навряд чи будуть ефективні самі по собі, якщо йдеться про кредитний портфель банку в цілому. Адже тут потрібні специфічні прийоми і методи управління кредитним ризиком, які б вже охоплювали усю сукупність здійснюваних комерційним банком кредитних операцій.

Таблиця 3.1

Пропозиції щодо алгоритму кредитування для АТ «Ощадбанк» у 2023 р.

1	Формування портфеля заявок на кредит – збір та аналітична обробка інформації про попит на кредит та вибір оптимальних для банку пропозицій. Розгляд заявок на кредит потенційних боржників	Контроль
2	Вивчення кредитоспроможності та фінансового стану потенційного позичальника (фактично оцінка величини кредитного ризику)	
3	Прийняття рішення про доцільність видачі позик та вибір конкретної форми її надання. Оформлення кредитної угоди, де остаточно визначаються всі умови кредитування	
4	Видача кредиту	
5	Контроль за використанням позички, яким передбачається перевірка фактичного витрачення коштів за їх цільним призначенням, обумовленим в угоді	
6	Повернення кредиту і сплати процентів за ним	
7	Робота із сумнівними та безнадійними позичками	

У цьому зв'язку потрібно наголосити, що вказані прийоми і методи мають бути спрямовані передусім на оптимізацію рівня ризику кредитного портфеля. Річ утім, що цілком уникнути ризику імовірного несвоєчасного повернення чи неповернення позичок практично неможливо. Адже надмірна обережність та уникнення кредитних операцій в свою чергу веде до ризику невикористаних можливостей і втрати доходів банку.

Всі вищенаведені методи мають прямий вплив на прибутковість банку,

оскільки організаційна ланка будь-якого банку, в тому числі й АТ «Ощадбанк» напряду залежить від методу організації роботи банківської установи, рівня кваліфікації працівників, забезпеченості технічного та інформаційного обладнання, сучасного рівня обслуговування клієнта та надання більших можливостей для здійснення банківських операцій. Банку необхідно враховувати можливості кожного клієнта, різних суспільних ланок осіб, оскільки не всі знаходять в рівних умовах [16, 139].

Реалізація запропонованих заходів дозволить вирішити проблеми вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків України, покращити якість кредитних операцій комерційних банків, дозволить виконувати нормативи капіталу і ризику, здійснювати нагляд Регулятора за кредитною діяльністю комерційних банків України, посилити контроль за кредитною діяльністю і відповідальність за збиткову кредитну діяльність.

Реалізація запропонованих нами заходів сприятиме мінімізації конфлікту інтересів власників і керівників банків та Регулятора, створить умови для вдосконалення порядків і процедур систем внутрішнього контролю і управління ризиками банків, кредитної процедури, змінити кредитну та скоригувати кадрову політику комерційних банків.

Як відомо, аналіз діяльності банку є одним з основних напрямів економічної роботи і має велике значення для самих банків, їх клієнтів, а також для банківської системи загалом. На основі такого аналізу було проведено: аналіз основних фінансово-економічних показників; аналіз прибутковості та джерел доходів банку, зокрема оцінка кредитного портфелю, який займає вагому часту в активах банку; аналіз стану та розвитку банківської діяльності.

Варто зазначити, що банк обрав стратегію максимізації доходів за рахунок підвищення рівня ризику, адже кредитні операції завжди були і залишаються найбільш ризикованими. Як вказувалось раніше, знизити ризик можна диверсифікацією активів, зменшуючи частку кредитного портфеля з одночасним збільшенням питомої ваги портфеля цінних паперів. Серед причин, що призвели до погіршення ситуації, також такі, як низька платоспроможність

вітчизняних позичальників, нерегульованість законодавства, зокрема щодо процедури банкрутства та процедури реєстрації обтяжень, високий кредитний ризик, що, в свою чергу, вимагає формування значних резервів.

Так, АТ «Ощадбанк» запропоновано здійснити ряд вагомих змін, представлених на рис. 3.1.

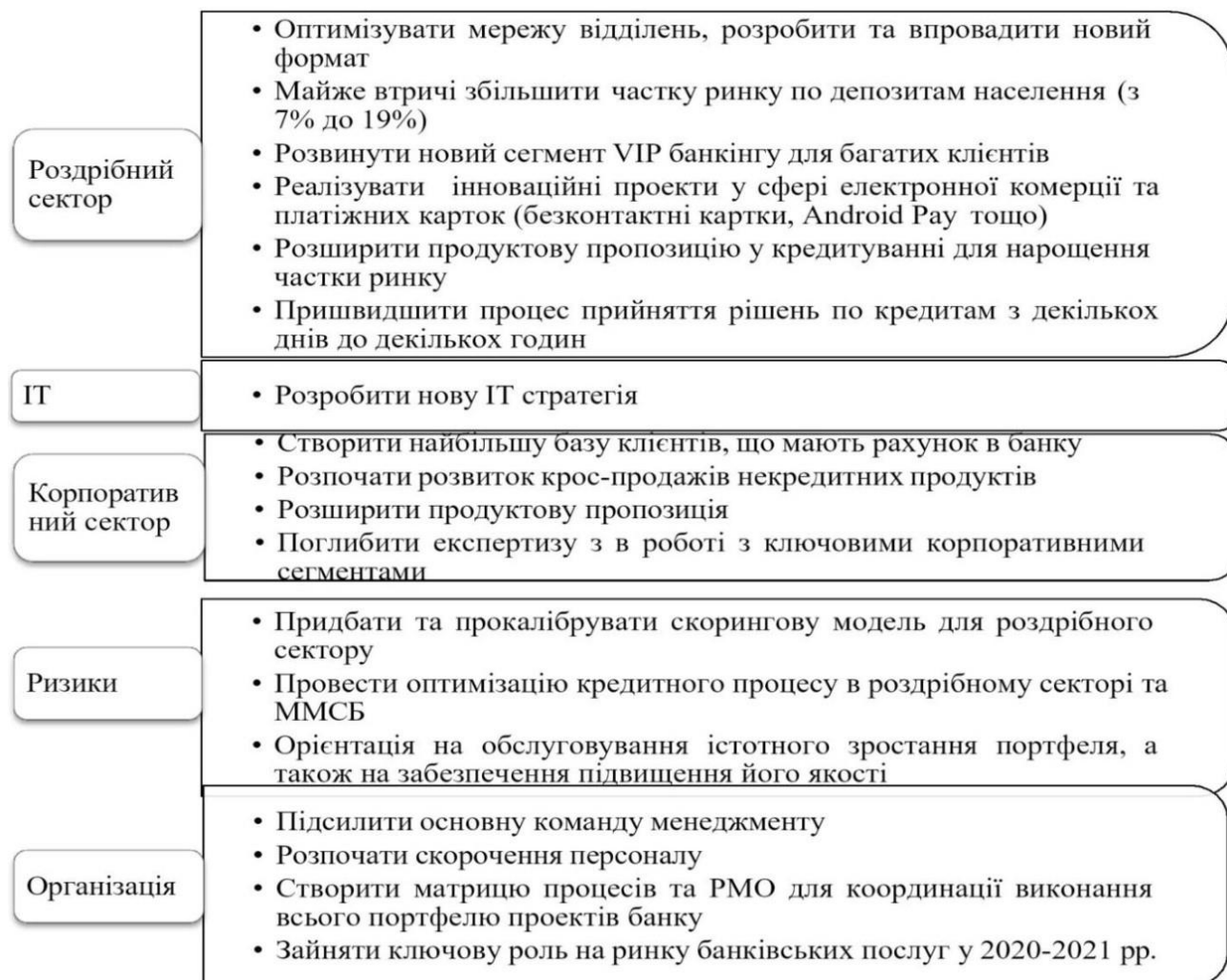

Рис. 3.1 Запропоновані зміни, направлені на нарощування прибутковості АТ «Ощадбанк» у 2023 р.

Оскільки АТ «Ощадбанк» діє відповідно до заздалегідь розробленої стратегії підвищення ефективності кредитування, ми бачимо помітне покращення показників банківського кредитування. Незважаючи на значну економічну кризу попередніх років, АТ «Ощадбанк» щороку отримує стабільні прибутки та звітує про покращення показників кредитування.

Запропоновані зміни мають бути пов'язані з одним із сценаріїв надання кредитних ресурсів та можливих ризиків для АТ «Ощадбанк».

Припустимо, необхідно оцінити діяльність трьох підрозділів, які сформували кредитні портфелі різної структури – в рамках витратного підходу до оцінки та регулювання кредитного ризику.

Вибір цього портфеля для ілюстрації зумовлений тим фактом, що сформульовані нижче припущення найбільше відповідають характеру кредитних продуктів. Для кредитів фізичним особам і приватним підприємцям диференціація індивідуального ризику не настільки важлива через високий рівень диверсифікації кредитів у портфелі. Часто на практиці оцінка ризику окремого позичальника здійснюється методом «зверху вниз», коли на основі спостереження за сукупністю робиться висновок про ступінь ризику окремих груп джерел ризику, які вважаються однорідними за ризиком.

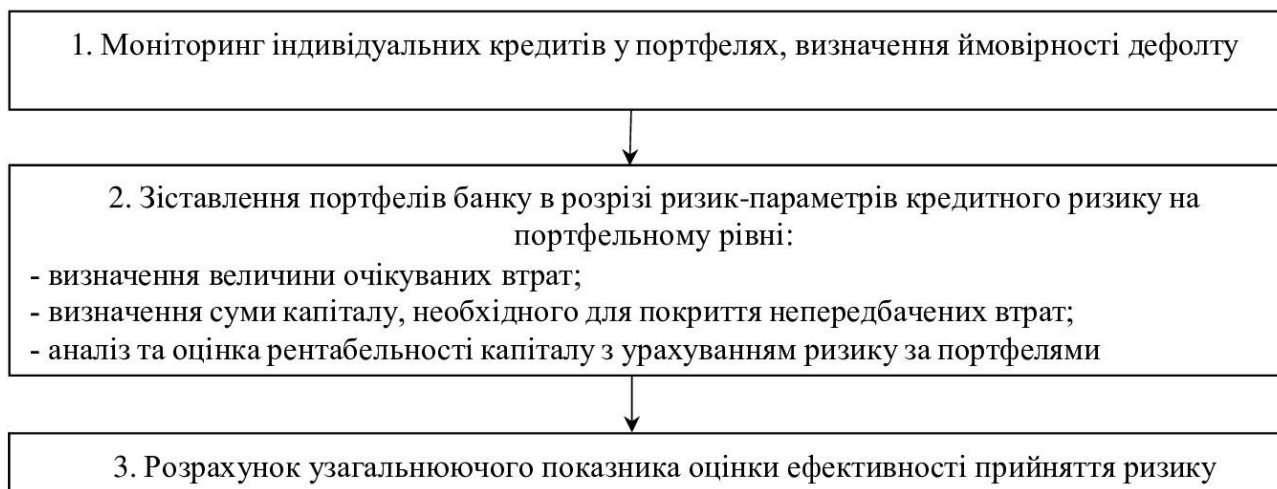

Рис. 3.2 Залежність кредитного портфеля від рівня кредитного ризику банку [15, 24]

Саме тому зважений підхід до формування кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» дозволить уникнути неповернень кредитів, мінімізувати ризики виданих кредитів та підвищити прибутковість банківської установи у майбутньому періоді.

ВИСНОВКИ

Прибуток є метою діяльності будь-якої банківської установи, характеризує результати діяльності, стимулює керівників до вжиття заходів щодо збільшення реалізованих банківських продуктів, є інструментом розподілу між акціонерами та державою.

1. У роботі визначено сутність прибутку банківської установи та місце прибутку в діяльності банку. Наведено трактування науковців щодо ролі прибутку в забезпеченні належного функціонування банку в сучасних умовах, які можна охарактеризувати як кризові.

2. На формування прибутку банку впливає низка факторів, які можна поділити на внутрішні (соціально-економічні) та зовнішні (ринкові та адміністративні).

Управління прибутком – це комплекс взаємопов'язаних управлінських рішень щодо процесу його формування, розподілу та використання. Сучасна фінансова наука розглядає управління прибутком банку як управління сукупністю окремих підсистем: організаційної структури, персоналу, фінансів і маркетингу.

3. Система аналізу прибутку банку – це система спеціальних знань, пов'язаних із комплексним вивченням прибутку банку та тенденцій його зміни; з визначенням ступеня впливу різних факторів, причин і умов; з науковим обґрунтуванням планово-прогнозних завдань і управлінських рішень, що забезпечують досягнення поставлених цілей, та систематичним контролем їх виконання; з вимірюванням та оцінкою результатів виконаної роботи та пошуком резервів подальшого підвищення її ефективності.

Важливе місце в системі аналізу прибутку банку займає організаційне та інформаційне забезпечення. Побудова організаційного забезпечення визначається кожним банком залежно від його розміру, цілей його діяльності

тощо. Формування системи інформаційного забезпечення аналізу прибутків банку – це процес цілеспрямованого відбору відповідних інформаційних показників та інших даних, отриманих із зовнішніх і внутрішніх джерел.

4. У дипломній роботі здійснено огляд банківського сектору за останні 3 роки та проаналізовано процес функціонування одного з найбільших державних банків АТ «Ощадбанк».

5. За результатами дослідження діяльності АТ «Ощадбанк» можна зробити висновок, що ця банківська установа ефективно працює на ринку банківських послуг України, про що свідчить зростання масштабів та обсягів її діяльності, зростання основних показників.

Проте в процесі аналізу балансу ми також виявили деякі недоліки, а саме: недостатня забезпеченість банку ліквідними коштами; погіршення якості активів з точки зору їх прибутковості; нерозвинена інвестиційна діяльність.

У результаті аналізу доходів, витрат і прибутків АТ «Ощадбанк» можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду загальна сума доходів і витрат банку зростала протягом усього аналізованого періоду.

Як показали результати аналізу, збільшення доходів і витрат відбулося за рахунок збільшення обсягів операцій банку, при цьому вартість активів і кредитів визначалася за ринковими цінами, на вартість яких банк не міг вплинути. Дещо негативної оцінки заслуговує динаміка прибутку АТ «Ощадбанк».

На зменшення прибутку банку вплинули такі фактори, як обсяг капіталу банку та рентабельність доходів банку, що пов'язано з нестабільною економічною ситуацією в країні.

6. У роботі представлено прогресивні напрями підвищення прибутковості іноземних комерційних банків. Очевидно, ці приклади можуть слугувати зразком ефективного управління банківськими установами.

7. Досліджуваному банку рекомендовано використовувати оптимістичний, реалістичний та песимістичний сценарії кредитування фізичних та юридичних осіб. Це дасть змогу з достатньою впевненістю визначити

напрямки розвитку банківської установи та підвищити прибутковість.

8.3 метою вдосконалення моніторингу кредитного ризику на рівні кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» запропоновано використовувати моделі оцінки кредитного ризику портфеля.

Проте використання їх у повноформатному вигляді є складним, оскільки у вітчизняних умовах надходження інформації недостатньо, тому використання таких моделей реально лише адаптоване до українських реалій та спрощене.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 №679-XIV зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
3. Про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України: Положення затверджено постановою Правління Національного банку України від 13 липня 2010 року № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0540-10>
4. Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Постанова затверджена Правлінням Національного банку України від 17 травня 2015 №615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
5. Асаулюк С. Суть та роль стратегічного управління прибутком в умовах фінансової нестабільності. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. №5. С. 87 – 92.
6. Білик М. Д. Економічна сутність прибутку в умовах трансформації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 11. С. 130 – 132.
7. Блонська В. І., Нагірна Н.Я. Стратегічне управління прибутком. *Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць*. Львів: РВВ НЛТУ України. 2020. Вип. 20 (5). С. 145 – 152.
8. Бодрова Н. Е. Управління прибутком і рентабельністю банку на основі мультиплікаційних моделей. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи країни: Збірник наукових праць ДВНЗ «УФБС НБУ»*. 2020. № 33. С. 109 – 118.

9. Борисова С. Є., Швецова І. В. Шляхи підвищення прибутковості комерційного банку. *Науковий вісник ДГМА*. 2017. №2. С. 144 – 148.

10. Буряк А. В. Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків. *Гроші, фінанси та кредит*. 2022. №2. С. 61 – 64.

11. Варцаба В. І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. №1 (51). С. 311 – 316.

12. Вольська С. П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 10. С. 178 – 181.

13. Вольська С. П. Аналіз та шляхи підвищення прибутковості діяльності банку. *Фінанси, облік і аудит: зб. наук праць*. 2020. № 15. С. 23 – 32.

14. Гуляєва Л. П. Ефективність функціонування банків в сучасних умовах. Міжнародні порівняння. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2021. №7. С. 65 – 71.

15. Демчук Н.І. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. №2 (24). С. 22 – 28.

16. Джулакідзе К. Ю., Невмержицький В. В. Аналіз кредитно-інвестиційного портфеля банку. *Банківська справа*. 2020. № 3. С.138 – 144.

17. Дзюблюк О. Оптимізація формування ресурсної бази комерційних банків. *Банківська справа*. 2018. №5. С.38 – 46.

18. Добрик Л. О., Запорожець Г.В. Фінансова безпека банку як основа його стійкості. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. С. 18 – 23.

19. Житар М. О., Ананьєва Ю. В. Особливості управління фінансовими результатами діяльності банківських установ. *Економічний вісник університету*. 2019. №40. С.134 – 140.

20. Зайцева Л. О. Банківська система України: стан, проблеми розвитку. *Бізнес Інформ: економіка, фінанси, грошовий обіг і кредит*. 2018. № 1. С.280 –

285.

21. Катан Л. І., Плахотник М. С. Прибутковість комерційного банку та її підвищення. *Агросвіт*. 2018. №21. С.3 – 6.

22. Коваль С. В. Фінансові результати діяльності банківських установ: теоретичні та практичні аспекти. *Світ фінансів*. 2020. №3. С. 83 – 89.

23. Корчинська О., Веселова М. Ефективність застосування сучасних інформаційних технологій у маркетинговій діяльності банків в Україні. *Вісник АПСВТ*. 2021. №1. С. 64 – 70.

24. Костюк В. А., Дятленко В. Є. Управління доходами та витратами банку. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. №12. С. 150 – 154.

25. Кудіна В. Г. Класифікація ризиків у банківській сфері: теорія та практика. *Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля*. 2021. №15 (169). Ч. 2. С. 34 – 39.

26. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2022. Т.17 Вип.3-4, С. 29 – 36.

27. Литвин Н. Операційні витрати банків. Розкриття інформації у фінансовій звітності. *Бухгалтерський облік та аудит*. 2019. № 1. С. 24 – 30.

28. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Стратегія підвищення прибутковості комерційного банку. *Економіка та держава*. №11. 2017. С. 60 – 64.

29. Марцин В.С. Методологічні засади формування фінансово-кредитної політики банку в період виходу з кризи. *Економіка розвитку*. 2019. № 1. С.12 – 16.

30. Матвієнко О. С. Шляхи підвищення прибутковості банківської діяльності в Україні. *Молодий вчений*. 2021. №6. С. 169 – 172.

31. Миронова М. І. Фактори впливу на стійке функціонування комерційних банків. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2022. №24. С. 249 – 255.

32. Онищенко Ю. І. Прибуток як власне внутрішнє джерело управління власним капіталом банку. *Гроші, фінанси та кредит*. 2018. №1. С. 294 – 300.

33. Пилипчук О. В. Прибуток як узагальнений показник господарсько-

фінансової діяльності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 2. С. 26 – 30.

34. Ревич М. Я. Стратегії управління прибутковістю банків. *Вісник Української академії банківської справи*. 2019. № 2 (35). С. 75 – 80.

35. Руда Р.В. Аналіз ефективної діяльності підприємства: необхідність та методика. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2022. № 4 (20). С.109 –111.

36. Русіна Ю. О., Ліпінська Д. Ю. Прибуток як складова фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник КНУТД*. 2021. №3. С.96 – 102.

37. Сидоренко О. М., Савченко Г. О., Кібік Н. С. Прибуток банку та фактори його формування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон. 2021. № 9-1. С.218 – 222.

38. Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: збірник наукових праць*. Кіровоград. 2018. С. 135-141.

39. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua>

40. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua>